RNI No. MAHBIL /2009/40124

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग पाच

वर्ष ११, अंक १९(३)] शुक्रवार, जुलै १८, २०२५/आषाढ २७, शके १९४७ [पृष्ठे ३६, किंमत : रुपये २६.००

असाधारण क्रमांक ९०

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानसभेत व महाराष्ट्र विधानपरिषदेत सादर केलेली विधेयके.

महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय

महाराष्ट्र विधानपरिषदेत दिनांक **१८ जुलै, २०२५** रोजी पुरःस्थापित करण्यात आलेले खालील विधेयक महाराष्ट्र विधानपरिषद नियम **१११** अन्वये प्रसिद्ध करण्यात येत आहे :—

L. C. BILL No. XI OF 2025

A BILL

TO PROVIDE FOR A SUSTAINABLE FUTURE FOR GENERATION IN MAHARASHTRA.

सन २०२५ चे विधानपरिषद विधेयक क्रमांक ११.

महाराष्ट्रातील भावी पिढीच्या शाश्वत भवितव्याची तरतूद करण्याकरिता विधेयक.

ज्याअर्थी, महाराष्ट्रातील सध्याच्या व भावी पिढ्यांच्या शाश्वत विकासाला आणि त्यांच्या कल्याणाला चालना देण्यासाठी तरतूद करणे आवश्यक आहे ;

आणि ज्याअर्थी, भविष्यातील पिढ्यांना त्यांच्या स्वतः च्या गरजा पूर्ण करण्याच्या अनुषंगाने सध्याची धोरणे आणि निर्णयातील त्रुटींमुळे आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक घटकांना कायदेशीररित्या उपाययोजना करून शाश्वतता प्रदान करणे गरजेचे आहे ;

आणि ज्याअर्थी, भावी पिढ्यांसाठी भविष्यातील आव्हाने आणि संधी यांच्या अनुषंगाने सुधारणा करून पुरेशी संधी उपलब्ध करून देऊन शाश्वत विकासाच्या माध्यमातून अर्थव्यवस्थेला चालना देण्यासाठी कायदेशीर चौकट निर्माण करणे आवश्यक आहे ;

आणि ज्याअर्थी, समाजातील विविध घटकांमध्ये पोकळी वाढल्याने, सामाजिक सलोखा कमी होत असल्यामुळे भावी पिढ्यांसाठी सामाजिक सलोख्यात वाढ निर्माण करणाऱ्या धोरणांना चालना देऊन महाराष्ट्रातील सर्व व्यक्ती आणि समाज एकसंघ करून सामाजिक सलोखा निर्माण करणे अनिवार्य आहे;

आणि ज्याअर्थी, भावी पिढीला महाराष्ट्रातील संस्कृती, परंपरा, वारसा संवर्धन आणि एकसंघता यातून सांस्कृतिक विविधतेचे रक्षण करून त्याची वेगळी ओळख टिकवण्याची गरज आहे ;

त्याअर्थी, महाराष्ट्रातील भावी पिढीला आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरण आणि सांस्कृतिक या क्षेत्रात शाश्वत विकास साधण्यासाठी, सामाजिक समतेला चालना देण्यासाठी, सामाजिक सलोखा वाढविण्यासाठी, भविष्यातील आव्हानांचा विचार करून पुरेशी संधी उपलब्ध करून देण्यासाठी आणि महाराष्ट्रातील संस्कृती, परंपरा,वारशाचे संवर्धन करून वेगळी ओळख टिकवून ठेवण्यासाठी आणि त्याच्याशी संबंधित किंवा अनुषंगिक बाबींसाठी भारतीय गणराज्याच्या शहात्तराव्या वर्षी, याद्वारे, पुढीलप्रमाणे अधिनियम करण्यात येत आहे :—

प्रकरण एक

संक्षिप्त नाव, व्याप्ती व प्रारंभ.

१. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्रातील भावी पिढीच्या शाश्वत भवितव्याची तरतूद करण्यासाठी अधिनियम, २०२५ असे म्हणावे.

(२) तो संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यास लागू असेल .

(३) तो राज्य शासन, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे निश्चित करील अशा दिनांकास अंमलात येईल.

व्याख्या.

२. या अधिनियमामध्ये, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर,—

(क) "शासन" किंवा "राज्य शासन" याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासन, असा आहे;

(ख) "नियम" याचा अर्थ, या अधिनियमान्वये केलेले नियम, असा आहे;

(ग) "अधिसूचना" याचा अर्थ, शासकीय राजपत्रात प्रसिध्द केलेली अधिसूचना असा आहे;

(घ) “कलम” याचा अर्थ, या अधिनियमाचे कलम असा आहे ;

(ड.) "सल्लागार समिती" याचा अर्थ या अधिनियमान्वये नेमलेली सल्लागारांची समिती असा आहे ;

(च) “आयुक्त” याचा अर्थ या अधिनियमान्वये नेमलेले महाराष्ट्रासाठी भावी पिढ्यांचे आयुक्त असा आहे ;

(छ) “आर्थिक वर्ष” याचा अर्थ ३१ मार्चला संपणारा १२ महिन्यांचा कालावधी असा आहे ;

(ज) "स्थानिक प्राधिकरण" याचा अर्थ महाराष्ट्रातील महानगरपालिका, नगरपरिषद, जिल्हा परिषद, पंचायत समिती, ग्रामपंचायत, इत्यादी असा आहे ;

(झ) "स्थानिक उद्दिष्टे" याचा अर्थ स्थानिक प्राधिकरणाने निश्चित केलेली उद्दिष्टे असा आहे ;

(ञ) "स्थानिक कल्याण योजना" याचा अर्थ स्थानिक प्राधिकरणाने निश्चित केलेल्या योजना असा आहे ;

(त्र) "राज्य विधानसभा" याचा अर्थ महाराष्ट्र राज्याची विधानसभा असा आहे ;

(ट) "पोलीस क्षेत्र" याचा अर्थ "महाराष्ट्र" या शीर्षकाखाली सूचीबद्ध केलेले पोलीस क्षेत्र असा आहे ;

(ठ) "राज्य विधानसभेची लोकलेखा समिती" याचा अर्थ महाराष्ट्र शासनाच्या अधिनियमात "लेखापरीक्षण समिती" म्हणून संबोधलेली समिती असा आहे ;

(ड) "महाराष्ट्र अग्निशमन सेवा प्राधिकरण" याचा अर्थ महाराष्ट्रातील प्राधिकरण असा आहे.

प्रकरण दोन

३. "शाश्वत विकास" म्हणजे कल्याण साध्य करण्याच्या उद्देशाने कलम ६ अन्वये शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार कृती करून कलम ५ मधील नमूद महाराष्ट्राचे आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याण ध्येये सुधारण्याची प्रक्रिया असा होय. शाश्वत विकास.

४. (१) प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरण किंवा संस्था शाश्वत विकास करेल. सार्वजनिक प्राधिकरण/ संस्थांची कल्याणा करीता कर्तव्ये.

(२) शाश्वत विकास करण्यासाठी सार्वजनिक प्राधिकरण किंवा संस्था जी कृती करेल त्यामध्ये खालील बाबींचा समाविष्ट असेल,—

(क) कल्याण उद्दिष्टे निश्चित करणे व प्रकाशित करणे, प्रत्येक कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी, जास्तीत जास्त योगदान देणे ;

(ख) त्या उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यासाठी आवश्यक त्या सर्व उपाययोजना करणे;

(३) एखादे सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्था जी संपूर्ण महाराष्ट्राकरिता कार्य करते ती महाराष्ट्र किंवा महाराष्ट्राच्या कोणत्याही भागाशी संबंधित उद्दिष्टे ठरवू शकते ;

(४) सार्वजनिक प्राधिकरण किंवा संस्था जी केवळ महाराष्ट्राच्या एखाद्या भागाशी संबंधित कार्य करते, ती त्या भागाशी किंवा त्याच्या कोणत्याही भागाशी संबंधित उद्दिष्टे निश्चित करू शकते.

५. (१) एक नाविन्यपूर्ण समाज जो जागतिक पर्यावरणाच्या मर्यादा ओळखतो आणि म्हणून संसाधनांच्या कार्यक्षमतेचा प्रमाणात वापर करेल (हवामान बदलावर कारवाई करण्यासह); आणि ज्यामुळे अर्थव्यवस्था कुशल व सुशिक्षित लोकसंख्या विकसित करेल, जी संपत्ती निर्माण करणारी असेल आणि रोजगाराच्या संधी प्रदान करेल, ज्यामुळे लोकांना सुरक्षित काम करून निर्माण झालेल्या संपत्तीचा फायदा घेता येईल, असा समाज निर्माण करणे. कल्याणाची उद्दिष्टे.

(२) सामाजिक, आर्थिक, पर्यावरणीय लवचिकता आणि बदलांशी जुळवून घेण्याची क्षमता (उदाहरणार्थ हवामान बदल) निर्माण करण्यास मदत करेल अशा निरोगी परिसंस्थेसह जैवविविध नैसर्गिक पर्यावरण राखेल आणि वर्धित करेल असे राज्य निर्माण करणे.

(३) लोकांचे शारीरिक आणि मानसिक कल्याण होईल आणि ज्यामध्ये भविष्यातील आरोग्यास लाभदायक निवडी आणि वर्तन होईल, असा समाज निर्माण करणे.

(४) लोकांना त्यांची पार्श्वभूमी किंवा परिस्थिती काहीही असो (त्यांच्या सामाजिक, आर्थिक पार्श्वभूमी आणि परिस्थितीसह) त्यांची क्षमता पूर्ण करण्यास सक्षम असेल, असा समाज निर्माण करणे.

(५) भावी पिढ्यांसाठी सामाजिक समरसता वाढवणारी धोरणे राबवून सामाजिक समरसता निर्माण करण्यासाठी महाराष्ट्रातील सर्व व्यक्ती आणि समुदायांना एकत्र आणणारा समाज निर्माण करणे.

(६) महाराष्ट्राची संस्कृती, वारसा, भाषेच्या समृद्ध वारशाचे संवर्धन आणि संरक्षण करणारा आणि लोकांना कला, क्रीडा आणि मनोरंजनात सहभागी होण्यासाठी प्रोत्साहित करणारा समाज निर्माण करणे.

शाश्वत विकासाची तत्वे.

६. (१) या अधिनियमान्वये, सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्था "शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार" भविष्यातील पिढ्यांच्या गरजा पूर्ण करण्याच्या क्षमतेशी तडजोड न करता वर्तमानाच्या गरजा पूर्ण करण्यासाठी कार्य करेल.

(२) पोट-कलम (१) च्या अनुषंगाने कार्य करण्यासाठी, सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्था खालील गोष्टी लक्षात घेतील,—

(क) दीर्घकालीन गरजा पूर्ण करण्याच्या क्षमतेचे रक्षण करणे आणि अल्पकालीन गरजा संतुलित करणे ;

(ख) एकात्मिक दृष्टीकोनासाठी खालील बाबींचा विचार करणे,—

१. एका स्थानिक प्राधिकरण/संस्थेची कल्याण उद्दिष्टे प्राधिकरण/संस्थेच्या कल्याण उद्दिष्टांवर परिणाम करू शकतील ;

२. प्राधिकरण/संस्थेच्या कल्याणाची उद्दिष्टे एकमेकांवर किंवा इतर सार्वजनिक संस्थांच्या उद्दिष्टांवर प्रभाव पाडतील, विशेषतः प्राधिकरण/संस्थेने उचललेली पावले एक उद्दिष्ट पूर्ण करण्यासाठी योगदान देऊ शकतील, परंतु दुसऱ्याची पूर्तता करण्यासाठी हानिकारक ठरतील ;

(ग) १. महाराष्ट्र (जिथे संपूर्ण महाराष्ट्राच्या संबंधात), किंवा

२. महाराष्ट्राचा कोणताही भाग ज्याच्या संबंधात स्थानिक प्राधिकरण/संस्थचे काम पाहिले जाईल; तिथे कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यात स्वारस्य असलेल्या इतर व्यक्तींना सामील करण्याचे महत्त्व आणि त्या व्यक्तींनी लोकसंख्येतील विविधता प्रतिबिंबित केली आहे याची खात्री करण्यात येईल.

३. इतर कोणत्याही व्यक्तीच्या सहकार्याने कार्य करणे (किंवा स्थानिक प्राधिकरण/संस्थेचे विविध घटक एकत्रितपणे कसे कार्य करतात)ते स्थानिक प्राधिकरण/संस्थेला तिच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यास मदत करू शकतील किंवा दुसऱ्या स्थानिक प्राधिकरण/संस्थेला त्याची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यास मदत करेल.

४. समस्या उद्‌भवू नयेत किंवा चुका होण्यापासून रोखण्यासाठी संसाधने कशी उपयोजित केल्यास स्थानिक प्राधिकरण/संस्थेच्या कल्याणाची उद्दिष्टे किंवा स्थानिक प्राधिकरण/संस्थेची इतर उद्दिष्टे पूर्ण होण्यास हातभार लागू शकतो.

कल्याण उद्दिष्टांबद्दल विधाने.

७. (१) या अधिनियमान्वये कल्याण उद्दिष्टे प्रकाशित करताना सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्था खालील गोष्टी प्रकाशित करेल,—

(क) उद्दिष्टे पूर्ण केल्याने कल्याण उद्दिष्टे साध्य होण्यास हातभार लागेल असे प्राधिकरण/संस्था का मानते हे स्पष्ट करणे ;

(ख) सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेने शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार ठरविलेली कल्याणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करणे, ज्यात कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यात स्वारस्य असलेल्या इतर व्यक्तींना सहभागी करून घेण्याचा संस्थेचा प्रस्ताव असणे, आणि

१. महाराष्ट्र (जिथे प्राधिकरण/संस्था संपूर्ण महाराष्ट्राच्या संबंधात कार्य करते), किंवा

२. महाराष्ट्राचा कोणताही भाग जिथे प्राधिकरण/संस्था कार्य करते; त्या व्यक्ती विविधता प्रतिबिंबित करतात याची खात्री करणे;

(ग) सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेने तत्त्वानुसार ती उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी कोणती पावले उचलण्याचा प्रस्ताव दिला आहे ते ठरविणे ; (त्यात स्वतःचे प्रशासन कसे प्रस्तावित असेल, ते निर्णयांचे पुनरावलोकन कसे ठेवतील आणि दरवर्षी संसाधनांचे वाटप केले जाईल याची खात्री करण्यासाठी ते कसे प्रस्तावित करतील).

(ख) स्थानिक प्राधिकरण\संस्थेला उद्दिष्टे पूर्ण करण्याची अपेक्षा असलेला कालावधी निर्दिष्ट करणे ;

(ग) उपाययोजना करणे आणि उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी स्थानिक प्राधिकरण\संस्थेला योग्य वाटेल अशी इतर माहिती प्रदान करणे ;

(२) सार्वजनिक सेवा मंडळाचे सदस्य असलेल्या सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेच्या कल्याणाची उद्दिष्टे त्या मंडळाच्या स्थानिक कल्याण योजनेमध्ये समाविष्ट करण्यात येतील.

महाराष्ट्र शासनाची कल्याण उद्दिष्टे.

८. (१) (क) हा अधिनियम लागू झाल्यानंतर ज्या दिनांकाला पहिली सार्वत्रिक निवडणूक झाली त्या दिनांकानंतर ६ महिन्यांपेक्षा नंतर नाही, आणि

(ख) त्यानंतरच्या प्रत्येक सार्वत्रिक निवडणुकीच्या दिनांकानंतर ६ महिन्यांपेक्षा जास्त नंतर नाही; अशा दिनांकास महाराष्ट्र शासनाची कल्याणाची उद्दिष्टे निश्चित करून प्रकाशित करण्यात येतील.

(२) महाराष्ट्र शासनाची कल्याणाची उद्दिष्टे खालील कालावधीसाठी निश्चित करण्यात येतील,—

(क) या अधिनियमातील कलम ७ अन्वये प्रकाशित केलेल्या विधानात त्या उद्देशासाठी निर्दिष्ट केलेल्या दिवसापासून सुरुवात होईल; आणि

(ख) महाराष्ट्र शासनाच्या पुढील सार्वत्रिक निवडणुकीच्या दिवशी संपुष्टात येईल.

(३) कल्याण उद्दिष्टांमध्ये सुधारणा केल्यास, महाराष्ट्र शासन त्यांच्या कल्याण उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन करेल.

(४) जर, पोट-कलम ३ अंतर्गत पुनरावलोकनावर, महाराष्ट्र शासन निर्धारित करेल की त्यांची एक किंवा अधिक कल्याण उद्दिष्टे यापुढे योग्य नाहीत, तर संबंधित उद्दिष्टे सुधारण्यात येतील.

(५) महाराष्ट्र शासन इतर कोणत्याही वेळी त्यांच्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन आणि सुधारणा करेल.

(६) पोट-कलम ४ किंवा ५ अंतर्गत सुधारित कल्याण उद्दिष्टे पोट-कलम २ मध्ये नमूद केलेल्या उर्वरित कालावधीसाठी निश्चित करणे.

(७) महाराष्ट्र शासन पोट-कलम ४ किंवा ५ अंतर्गत त्यांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे सुधारित करेल आणि ती वाजवी व्यवहार्य असेल तितक्या लवकर प्रकाशित करेल.

(८) कल्याणाची उद्दिष्टे निश्चित करताना किंवा सुधारित करताना, महाराष्ट्र शासनाने कलम २३ अंतर्गत आयुक्तांचा अहवाल विचारात घेणे.

(९) पोट-कलम १ मधील, "सार्वत्रिक निवडणूक" म्हणजे—

(क) सार्वत्रिक निवडणुकीत झालेले मतदान;

(ख) या अधिनियमाच्या कलम ५ अन्वये एका असाधारण सार्वत्रिक निवडणुकीत घेण्यात आलेले मतदान.

इतर स्थानिक प्राधिकरण/संस्थांसाठी कल्याण उद्दिष्टे.

९. (१) या कलमासंदर्भात सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेच्या संदर्भात महाराष्ट्र शासनाचा समावेश होत नाही.

(२) (क) हा अधिनियम लागू झाल्यानंतर आर्थिक वर्षाच्या सुरुवातीनंतर नसेल ; आणि (ख) मंडळाला योग्य वाटेल अशा वेळी असेल अशा वेळी सार्वजनिक प्राधिकरण किंवा संस्थेची कल्याणाची उद्दिष्टे निश्चित करणे आणि प्रकाशित करणे.

(३) कल्याण उद्दिष्टे सुधारित केल्यास, सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेने त्यांच्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन करणे.

(४) पोट-कलम ३ अंतर्गत पुनरावलोकनावर, सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेने निर्धारित केलेली जी एक किंवा अधिक कल्याण उद्दिष्टे योग्य नाहीत, ती संबंधित उद्दिष्टे सुधारण्यात येतील.

(५) सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्था इतर कोणत्याही वेळी तिच्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन आणि सुधारणा करू शकेल.

(६) सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्था पोट-कलम ३ किंवा ४ अंतर्गत आपल्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांमध्ये सुधारणा करेल, त्यानंतर ती व्यवहार्य असेल तितक्या लवकर प्रकाशित केले जाईल.

(७) कल्याणाची उद्दिष्टे निश्चित करताना किंवा सुधारित करताना, सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेने कलम २३ अंतर्गत आयुक्तांचा अहवाल विचारात घेण्यात येईल.

राष्ट्रीय निर्देशक आणि वार्षिक कल्याण अहवाल.

१०. (१) महाराष्ट्र शासन राष्ट्रीय निर्देशक आणि वार्षिक कल्याण अहवालासंदर्भात खालील बाबी करेल—

(क) संकेतक ("राष्ट्रीय निर्देशक") प्रकाशित करणे, जे कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्याच्या दिशेने प्रगती मोजण्याच्या उद्देशाने लागू केले जाईल; आणि

(ख) राज्य विधानमंडळासमोर राष्ट्रीय निर्देशकांची एक प्रत ठेवण्यात येईल.

(२) राष्ट्रीय सूचक, हे—

(क) मूल्य किंवा वैशिष्ट्य म्हणून व्यक्त केले जाणे आवश्यक आहे, जे विशिष्ट परिणामाच्या विरुद्ध परिमाणात्मक किंवा गुणात्मकपणे मोजले जाईल ;

(ख) ते महाराष्ट्र शासनास योग्य वाटेल अशा कालावधीत मोजले जाऊ शकेल ;

(ग) ते महाराष्ट्र किंवा महाराष्ट्राच्या कोणत्याही भागाच्या संदर्भात मोजता येईल ;

(३) कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्याच्या दिशेने प्रगती होत आहे की नाही हे मोजण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाने विचार केलेल्या राष्ट्रीय निर्देशकांच्या संदर्भातील उद्दिष्टांचे टप्पे महाराष्ट्र शासन निश्चित करेल.

(४) महाराष्ट्र शासनाने उद्दिष्टांचे टप्पे ठरविताना (क) उद्दिष्टांचा टप्पा पार केला की नाही हे निर्धारित करण्याचे निकष (मूल्य किंवा वैशिष्ट्याच्या संदर्भात ज्याद्वारे निर्देशक मोजला जातो), आणि (ख) ज्या वेळेत उद्दिष्टांचा टप्पा पार करावयाचा आहे, त्या गोष्टी नमूद करण्यात येतील.

(५) कल्याण उद्दिष्टांमध्ये सुधारणा केल्यास, महाराष्ट्र शासनाने राष्ट्रीय निर्देशक आणि टप्पे यांचे पुनरावलोकन करणे.

(६) पोट-कलम ५ अंतर्गत पुनरावलोकनावर, महाराष्ट्र शासनाने निर्धारित केलेले एक किंवा अधिक राष्ट्रीय निर्देशक किंवा उद्दिष्टांचे टप्पे योग्य नसतील, तर ते सुधारण्यात येतील.

(७) महाराष्ट्र शासन इतर कोणत्याही वेळी राष्ट्रीय निर्देशक आणि उद्दिष्टांचे टप्पे यांचे पुनरावलोकन आणि सुधारणा करू शकेल.

(८) महाराष्ट्र शासन पोट-कलम ६ किंवा ७ अंतर्गत राष्ट्रीय निर्देशक आणि उद्दिष्टांचे टप्प्यात सुधारणा करेल, ते शक्य तितक्या लवकर (क) सुधारित केल्याप्रमाणे निर्देशक आणि उद्दिष्टांचे टप्पे प्रकाशित करण्यात येतील; आणि (ख) त्यांची एक प्रत राज्य विधानमंडळासमोर ठेवण्यात येईल.

(९) राष्ट्रीय निर्देशक आणि उद्दिष्टांचे टप्पे प्रकाशित करण्यापूर्वी पोट-कलम ६ किंवा ७ अंतर्गत सुधारित निर्देशक आणि टप्पे समाविष्ट करण्यात येतील आणि महाराष्ट्र शासन त्यासंदर्भात (क) आयुक्त; (ख) इतर सार्वजनिक संस्था; (ग) त्यांना योग्य वाटेल अशा इतर व्यक्ती यांचा सल्ला घेईल.

(१०) महाराष्ट्र शासनाने पोट-कलम १ अंतर्गत राष्ट्रीय निर्देशक प्रकाशित केल्याच्या तारखेपासून सुरू होणाऱ्या प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या संदर्भात, साध्य करण्याच्या दिशेने झालेल्या प्रगतीचा "वार्षिक कल्याण अहवाल" प्रकाशित करण्यात येईल, तो राष्ट्रीय निर्देशक आणि टप्पे यांच्या संदर्भात असेल.

(११) पोट-कलम १० अंतर्गत वार्षिक कल्याण अहवालात प्रत्येक निर्देशकाचे मोजमाप कोणत्या कालावधीशी संबंधित आहे हे निर्दिष्ट करण्यात येईल.

११. (१) महाराष्ट्र शासनाने, सार्वत्रिक निवडणुकीच्या दिनांकापासून सुरू होणाऱ्या १२ महिन्यांच्या कालावधीत, एक अहवाल म्हणजेच "भविष्यातील ट्रेंड रिपोर्ट" प्रकाशित करण्यात येईल, ज्यामध्ये खालील गोष्टींचा समावेश असेल,— उदयोन्मुख ट्रेंडचा अहवाल.

(क) महाराष्ट्राच्या आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणातील संभाव्य भविष्यातील ट्रेंडचे अंदाज ; आणि

(ख) कोणताही संबंधित विश्लेषणात्मक डेटा व माहिती, जी महाराष्ट्र शासनास योग्य वाटेल.

(२) भविष्यातील कल अहवाल तयार करताना महाराष्ट्र शासन खालील गोष्टी विचारात घेईल,—

(क) यू.एन. शाश्वत विकास उद्दिष्टांच्या संदर्भात संयुक्त राष्ट्रांनी केलेल्या कोणत्याही कृतीचा लेखाजोखा घेणे आणि त्या कृतीचा महाराष्ट्राच्या आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणावर होणाऱ्या संभाव्य परिणामाचे मूल्यांकन करणे; आणि

(ख) महाराष्ट्र शासनाला पाठविलेल्या हवामान बदलाच्या वर्तमान आणि अंदाजित परिणामाच्या भारतासाठी असलेल्या जोखमीचे मूल्यांकन असलेल्या अहवालाचा विचार करणे.

(३) पोट-कलम १ मध्ये, सार्वत्रिक निवडणुकीच्या दिनांकाचा संदर्भ सार्वत्रिक निवडणुका ज्या दिनांकास होतात तो दिनांक असेल.

१२. (१) महाराष्ट्र शासन - (क) प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या संदर्भात, त्यांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी त्यांनी केलेल्या प्रगतीचा अहवाल प्रकाशित करेल; आणि महाराष्ट्र शासनाचे वार्षिक अहवाल.

(ख) अहवालाची प्रत राज्य विधानमंडळासमोर ठेवण्यात येईल.

(२) या कलमांतर्गत अहवाल तयार करताना, महाराष्ट्र शासन त्यांच्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन करेल.

(३) पोट-कलम २ अंतर्गत पुनरावलोकनावर, महाराष्ट्र शासनाने निर्धारित केलेले एक किंवा अधिक कल्याण उद्दिष्टे योग्य नाहीत, ती संबंधित उद्दिष्टे सुधारण्यात येतील आणि सुधारित उद्दिष्टे शक्य तितक्या लवकर प्रकाशित करण्यात येतील.

(४) महाराष्ट्र शासन पोट-कलम ३ अंतर्गत त्यांच्या एक किंवा अधिक उद्दिष्टांमध्ये सुधारणा करेल, त्या अहवालात पुनरावृत्तीचे स्पष्टीकरण आणि ते बनविण्याची कारणे समाविष्ट करेल.

(५) या कलमांतर्गत अहवाल प्रकाशित करणे आणि तो अहवाल संबंधित आर्थिक वर्षाच्या समाप्तीनंतर व्यवहार्य असेल तितक्या लवकर राज्य विधानमंडळासमोर सादर करण्यात येईल.

इतर सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थांचे वार्षिक अहवाल.

१३. (१) महाराष्ट्र शासनाव्यतिरिक्त प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेने त्यांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी केलेल्या प्रगतीचा वार्षिक अहवाल प्रकाशित करून आवश्यक असलेली तरतूद करेल.

(२) **अनुसूची - १** अंतर्गत अहवाल तयार करताना किंवा त्या अनुसूचीद्वारे सुधारित तरतुदीनुसार, सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेने त्यांच्या कल्याणाच्या उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन करणे.

(३) पोट-कलम २ अंतर्गत पुनरावलोकनावर, सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेने निर्धारित केलेले एक किंवा अधिक कल्याण उद्दिष्टे योग्य नसतील, तर ती संबंधित उद्दिष्टे सुधारित करण्यात येतील आणि सुधारित उद्दिष्टे लवकरात लवकर प्रकाशित करण्यात येतील.

(४) सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्था पोट-कलम ३ अंतर्गत त्यांच्या एक किंवा अधिक उद्दिष्टांचे परिक्षण करेल, त्यानंतर अहवालात पुनरावृत्तीचे स्पष्टीकरण आणि ते बनविण्याची कारणे समाविष्ट करेल.

मार्गदर्शक तत्त्वे.

१४. (१) महाराष्ट्र शासन इतर सार्वजनिक प्राधिकरणांना/संस्थांना या कलमांतर्गत कामकाजाबाबत मार्गदर्शक तत्त्वे जारी करेल.

(२) या कलमांतर्गत कार्य करताना, सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेने अशी मार्गदर्शक तत्त्वे विचारात घेणे आवश्यक असेल.

शाश्वत विकास तत्व : महालेखापरीक्षकांचे परीक्षण.

१५. (१) स्थानिक प्राधिकरण/संस्थेने शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार (क) कल्याण उद्दिष्टे निश्चित करणे आणि (ख) ती उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी पावले उचलणे संदर्भात कृती केली असेल, तेव्हा-महाराष्ट्राचे महालेखापरीक्षक सार्वजनिक प्राधिकरणे/संस्थांचे परीक्षण करू शकतील.

(२) महालेखापरीक्षक पोट-कलम ६ मध्ये नमूद केलेल्या कालावधीत प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेची किमान एकदा तपासणी करतील.

(३) पोट-कलम ६ मध्ये नमूद केलेला कालावधी संपण्यापूर्वी, महालेखापरीक्षकांनी त्या कालावधीत पोट-कलम १ अंतर्गत केलेल्या तपसाणीचा अहवाल राज्य विधानमंडळाला सादर करण्यात येईल.

(४) महालेखापरीक्षकांनी पोट-कलम ३ अंतर्गत तयार केलेला कोणताही अहवाल राज्य विधानमंडळासमोर ठेवण्यात येईल.

(५) पोट-कलम १ अंतर्गत तपासणी करताना, महालेखापरीक्षक खालील बाबी विचारात घेतील,—

(क) सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेला दिलेला कोणताही सल्ला किंवा सहाय्य किंवा महाराष्ट्राच्या भविष्यातील पिढ्यांचे आयुक्त यांच्याद्वारे संस्थेला केलेल्या कोणत्याही पुनरावलोकन आणि शिफारशी विचारात घेणे, आणि

(ख) आयुक्तांचा सल्ला घेणे.

(६) या अधिनियमातील पोट-कलम २ व ३ मध्ये संदर्भित कालावधी,—

(क) ज्या तारखेला सार्वत्रिक निवडणूक होणार आहे त्या दिनांकाच्या एक वर्ष अगोदरच्या दिनांकापासून सुरू होईल.

(ख) पुढील निवडणूक ज्या तारखेला होणार आहे त्या तारखेच्या एक दिवस आणि एक वर्ष आधी पडलेल्या तारखेला समाप्त होईल.

शाश्वत विकासाचा प्रचार

१६. (१) शाश्वत विकासाला चालना देण्यासाठी महाराष्ट्र शासन त्यांच्या अधिकारांचा वापर करण्यासाठी योग्य व्यवस्था करेल.

(२) प्रत्येक आर्थिक वर्षानंतर, महाराष्ट्र शासन, पोट-कलम १ च्या अनुषंगाने केलेल्या व्यवस्थेचे विवरण असलेला अहवाल प्रकाशित करेल आणि त्या अहवालाची प्रत विधानमंडळासमोर ठेवण्यात येईल.

(३) पोट-कलम १ मध्ये नमूद केलेली व्यवस्था महाराष्ट्र शासन या अधिनियमांतर्गत त्यांच्या कार्याचा वापर शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार करु शकेल.

प्रकरण तीन

महाराष्ट्रासाठी भावी पिढ्यांचे आयुक्त.

१७. (१) महाराष्ट्रासाठी भविष्यातील पिढ्यांच्या शास्वत विकासासाठी आयुक्त असतील.

(२) आयुक्त ही महाराष्ट्र शासनाने नियुक्त केलेली व्यक्ती असेल.

(३) पोट-कलम २ अंतर्गत नियुक्ती करण्यापूर्वी, महाराष्ट्र शासन तिच्या जबाबदार समितीमार्फत राज्य विधानमंडळाशी सल्लामसलत करेल.

(४) **अनुसूची २** मध्ये आयुक्तांबाबत आणखी तरतूद करण्यात आली आहे.

आयुक्तांचे सामान्य कर्तव्य.

१८. आयुक्तांचे सामान्य कर्तव्य खालीलप्रमाणे असेल :—

(क) शाश्वत विकास तत्त्वाला चालना देणे, विशेषत,—

१. भावी पिढ्यांच्या गरजा पूर्ण करण्याच्या क्षमतेचे पालक म्हणून काम करणे ; आणि

२. सार्वजनिक संस्थांनी करत असलेल्या गोष्टींचा दीर्घकालीन परिणाम लक्षात घेण्यास प्रोत्साहित करणे.

(ख) सार्वजनिक संस्थांद्वारे निश्चित केलेली कल्याणाची उद्दिष्टे किती प्रमाणात पूर्ण होत आहेत याचे निरीक्षण आणि मूल्यांकन करणे.

आयुक्तांची कार्ये.

१९. (१) आयुक्त, आयुक्तांचे सामान्य कर्तव्य पार पाडताना खालील गोष्टी विचारात घेतील,—

(क) सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेला सल्ला किंवा सहाय्य प्रदान करणे ; (ज्यात हवामान बदलावर सल्ला देणे समाविष्ट असेल).

(ख) शाश्वत विकास तत्त्वावर महाराष्ट्रासाठी महालेखापरीक्षकांना सल्ला देणे ;

(ग) सार्वजनिक प्राधिकरणांची स्थानिक कल्याण योजना तयार करण्यासंदर्भात सल्ला किंवा सहाय्य प्रदान करणे ;

(घ) कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी योगदान देणारी पावले उचलणे किंवा अशी पावले उचलण्यास, आयुक्त, त्यांना उचित वाटेल अशा इतर कोणत्याही व्यक्तीला सल्ला किंवा सहाय्य प्रदान करणे ;

(ड.) शाश्वत विकास तत्त्वानुसार त्यांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी पावले उचलण्यासाठी सार्वजनिक संस्थांमध्ये सर्वोत्तम सराव करण्यास प्रोत्साहित करणे ;

(च) शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार सार्वजनिक संस्थांमध्ये त्यांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी पावले उचलण्याची गरज आहे याबद्दल जागरूकता वाढविणे ;

(छ) सार्वजनिक संस्थांना एकमेकांसोबत आणि इतर व्यक्तींसोबत काम करण्यास तसेच कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यास प्रोत्साहित करणे ;

(ज) आयुक्तांच्या कोणत्याही कार्याच्या संदर्भात सल्लागार समितीचा सल्ला घेणे.

(२) आयुक्त खालील बाबतीत संशोधन किंवा परिक्षण करतील,—

(क) कल्याण उद्दिष्टे आणि राष्ट्रीय निर्देशांक शाश्वत विकासाच्या तत्त्वाशी किती प्रमाणात सुसंगत आहेत ;

(ख) राष्ट्रीय निर्देशकांमध्ये शाश्वत विकासाचे तत्त्व किती प्रमाणात विचारात घेतले जाते ;

(ग) शाश्वत विकास तत्वाची उद्दिष्टे ठरविणे आणि पूर्ण करण्यासाठी ते कसे लागू केले जाईल ; आणि

(घ) महाराष्ट्राच्या (किंवा महाराष्ट्राच्या कोणत्याही भागाच्या) आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणावर परिणाम करणाऱ्या यापैकी कोणत्याही गोष्टीशी संबंधित कोणतीही गोष्ट;

(३) सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेला सहाय्य प्रदान करण्यासाठी या पोट-कलमातील संदर्भांमध्ये आर्थिक सहाय्य प्रदान करणे समाविष्ट नसणे.

आयुक्तांकडून आढावा.

२०. (१) कलम ३ अंतर्गत सार्वजनिक प्राधिकरणाने केलेल्या गोष्टींचा दीर्घकालीन परिणाम लक्षात घेऊन सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्था, भविष्यातील पिढ्यांच्या गरजा पूर्ण करण्याच्या क्षमतेचे किती प्रमाणात रक्षण करणार आहे याचा आढावा आयुक्त घेतील.

(२) आढावा घेताना, आयुक्त खालील गोष्टींचे पुनरावलोकन करतील,—

(क) सार्वजनिक प्राधिकरणाने आपल्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी जी पावले उचलली आहेत किंवा उचलण्याचा प्रस्ताव आहे ;

(ख) प्राधिकरण त्याच्या कल्याणाची उद्दिष्टे ज्या प्रमाणात पूर्ण करत आहे ;

(ग) शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार एखाद्या संस्थेने कल्याणाची उद्दिष्टे निश्चित केली आहेत आणि ती पूर्ण करण्यासाठी पावले उचलली आहेत ;

(३) आढावा घेताना, आयुक्तांनी कलम १५ अन्वये महाराष्ट्रासाठी महालेखापरीक्षकांनी केलेल्या तपासणीचा विचार करणे.

(४) आढावा घेताना, आयुक्त सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेला खालील बाबतीत शिफारशी करू शकतील,—

(क) सार्वजनिक प्राधिकरणाने आपल्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी जी पावले उचली आहेत किंवा उचलण्याचा प्रस्ताव आहे ;

(ख) शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार कल्याणाची उद्दिष्टे ठरविले आणि ती पूर्ण करण्यासाठी पावले उचलणे ;

(५) आयुक्त दोन किंवा अधिक सार्वजनिक संस्थांचे एकाच वेळी पुनरावलोकन करतील.

(६) आयुक्तांनी पुनरावलोकनाचा अहवाल (कोणत्याही शिफारशींसह) प्रकाशित करणे आणि त्याची एक प्रत महाराष्ट्र शासनाला सादर करण्यात येईल.

(७) पुनरावलोकन आयोजित करताना, आयुक्तांना सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेला आयुक्त पुनरावलोकनाशी संबंधितची माहिती प्रदान करणे.

(८) सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेला एखाद्या कायद्याने किंवा कायद्याच्या इतर कोणत्याही नियमानुसार माहिती देण्यास मनाई असल्यास आयुक्तांना माहिती देणे आवश्यक नाही.

२१. (१) महाराष्ट्र शासनाला सल्ला किंवा सहाय्य प्रदान करताना, आयुक्त, कल्याण उद्दिष्टे किंवा राष्ट्रीय निर्देशकांबद्दल मंत्र्यांना शिफारशीदेखील करू शकतील. आयुक्तांनी केलेल्या शिफारशी.

(२) या कलमांतर्गत आयुक्तांनी शिफारशी केल्यास, आयुक्तांनी त्या शिफारशी प्रसिद्ध करणे.

२२. (१) (क) विशिष्ट श्रेणीतील शिफारशींचे किंवा कोणत्याही शिफारशींचे पालन न करण्याचे करण्यात येऊ नये यासाठी उचित कारण असल्याची सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेची खात्री पटली असेल ; किंवा शिफारशीं-संदर्भातील आदेश.

(ख) शिफारसीच्या विषयाच्या संदर्भात पर्यायी कृती करण्याचा निर्णय घेण्यात आला असेल; त्याव्यतिरिक्त

सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेने कलम २० (४) अन्वये आयुक्तांनी केलेल्या शिफारशीमध्ये नमूद केलेल्या कारवाईचे पालन करण्यासाठी सर्व वाजवी पावले उचलणे आवश्यक असेल.

(२) आयुक्तांनी केलेल्या शिफारशीला कसा प्रतिसाद द्यावा याबद्दल, महाराष्ट्र शासन, इतर सार्वजनिक संस्थांना मार्गदर्शन करेल.

(३) शिफारशीला प्रतिसाद कसा द्यायचा हे ठरविताना, सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थेने असे मार्गदर्शन विचारात घेणे.

(४) एखाद्या सार्वजनिक प्राधिकरणाने/संस्थेने आयुक्तांनी केलेल्या शिफारशीला त्यांचा प्रतिसाद प्रकाशित करणे आणि जर संस्थेने शिफारशींचे पालन केले नाही तर, प्रतिसादात कारणे समाविष्ट करणे आणि कोणती पर्यायी कारवाई करण्याचा प्रस्ताव आहे, तो स्पष्ट करणे.

२३. (१) आयुक्त, प्रत्येक अहवालाचा कालावधी संपण्यापूर्वी, शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार कल्याण उद्दिष्टे निश्चित आणि पूर्ण करण्यासाठी सार्वजनिक संस्थांनी केलेल्या सुधारणांसंदर्भात त्यांनी केलेला मूल्यांकन अहवाल तयार आणि प्रकाशित करतील. भविष्यातील पिढ्यांचा अहवाल.

(२) आयुक्तांच्या अहवालात, विशेषतः सार्वजनिक प्राधिकरणे/संस्थांनी खालीलप्रमाणे मुल्यांकन करणे आवश्यक असेल,—

(क) भविष्यातील पिढ्यांच्या गरजा पूर्ण करण्याच्या क्षमतेचे अधिक चांगले संरक्षण करणे ; आणि

(ख) ते करत असलेल्या गोष्टींच्या दीर्घकालीन प्रभावाचा अधिक विचार करणे.

(३) या कलमात आणि कलम २५ मध्ये, "अहवाल कालावधी" म्हणजे,—

(क) ज्या दिवशी कलम ११ अंतर्गत भविष्यातील कल (ट्रेंड्स) अहवाल प्रकाशित केला जातो त्या दिवसापासून सुरुवात होईल ; आणि

(ख) पुढील सार्वत्रिक निवडणुकीत मतदान ज्या तारखेला होणार आहे त्या तारखेच्या एक वर्ष अगोदर असणाऱ्या तारखेच्या आदल्या दिवशी समाप्त होईल.

(४) पोट-कलम १ मध्ये नमूद केलेल्या मूल्यांकना व्यतिरिक्त, या कलमाखालील अहवालात खालील बाबी समाविष्ट करणे,—

(क) अहवाल कालावधी दरम्यान गोळा केलेले पुरावे आणि आयुक्तांनी केलेल्या उपक्रमांचा सारांश ;

(ख) अहवाल कालावधी दरम्यान आयुक्तांनी केलेल्या पुनरावलोकनांचा सारांश ;

(ग) अहवाल कालावधी दरम्यान आयुक्तांच्या कार्याच्या अभ्यासामध्ये आयुक्तांनी केलेल्या इतर कोणत्याही कारवाईचा सारांश.

(५) या कलमान्वये अहवालात खालील बाबी समाविष्ट करणे,—

(क) कलम २० मधील पोट-कलम २ अंतर्गत केलेले कोणतेही संशोधन किंवा इतर तपसाणीचा लेखाजोखा;

(ख) आयुक्तांना योग्य वाटेल अशी कोणतीही इतर माहिती.

(६) या कलमांतर्गत आयुक्त, त्यांनी प्रसिद्ध केलेल्या अहवालाची प्रत महाराष्ट्र शासनाला सादर करतील.

(७) आयुक्तांनी पोट-कलम ६ अंतर्गत पाठविलेल्या अहवालाची प्रत महाराष्ट्र शासनाने राज्य विधानमंडळासमोर ठेवणे.

(८) महाराष्ट्र शासन नियमांद्वारे अहवाल कालावधीत सुधारणा करेल.

भविष्यातील पिढ्यांचा अहवालः कालावधी दरम्यान उपक्रम.

२४. (१) अहवाल कालावधी दरम्यान, कलम २४ अंतर्गत अहवाल प्रकाशित होण्यापूर्वी आयुक्तांनी खालील व्यक्ती/संस्थांचा सल्ला घेणे आवश्यक आहे,—

(क) सल्लागार समिती ;

(ख) प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्था ;

(ग) महाराष्ट्रातील स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधी;

(घ) कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी योगदान देण्यासाठी पावले उचलत आहेत अशी आयुक्त समजतील अशी कोणतीही व्यक्ती;

(ङ) महाराष्ट्रातील प्रत्येक स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रात राहणाऱ्या व्यक्तींचे प्रतिनिधी;

(च) महाराष्ट्रात व्यवसाय करणाऱ्या व्यक्तींचे प्रतिनिधी;

(छ) महाराष्ट्रातील कामगारांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या कामगार संघटना;

(ज) आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक हितसंबंधांचे पूर्ण प्रतिनिधित्व केले जाईल याची खात्री करण्यासाठी आयुक्त योग्य मानतील अशी कोणतीही व्यक्ती.

(२) कलम २४ अंतर्गत अहवाल तयार करताना आयुक्तांनी (या कलमाच्या पोट-कलम १ अंतर्गत सल्लामसलत केलेल्या व्यक्तींनी केलेले निवेदन विचारात घेण्याव्यतिरिक्त) खालील बाबी विचारात घेणे,—

(क) प्रत्येक वार्षिक कल्याण अहवाल कालावधी दरम्यान प्रकाशित करणे;

(ख) अहवाल कालावधी सुरू होण्याच्या आदल्या दिवशी कलम ११ अंतर्गत प्रकाशित भविष्यातील ट्रेंड अहवाल;

(ग) महाराष्ट्रासाठी महालेखापरीक्षकांचे संबंधित अहवाल.

संयुक्त कार्य.

२५. (१) एखाद्या संस्थेचे कलम २० अंतर्गत पुनरावलोकन करत असताना आयुक्तांच्या असे निदर्शनास येईल की अशा प्रकारचे पुनरावलोकन खालील पैकी एखाद्या विषयाशी संबंधित आहे, ज्याच्या विषयाशी समानता आहे, किंवा त्याच्याशी संबंधित आहे, तरच हे कलम लागू होईल,—

(क) महाराष्ट्रासाठी बाल आयुक्तांनी केअर स्टँडर्ड्स कायद्याचा आढावा;

(ख) कमिशनर फॉर ओल्डर पीपल (महाराष्ट्र) कायद्याचा महाराष्ट्रातील वृद्ध लोकांसाठी आयुक्तांकडून आढावा;

(ग) महाराष्ट्र भाषा आयुक्तांकडून महाराष्ट्र भाषा (महाराष्ट्र) उपाययोजनांची चौकशी.

(२) आयुक्त,—

(क) पुनरावलोकन आयोजित करण्याच्या हेतूबद्दल इतर आयुक्तांना कळवतील; आणि

(ख) पुनरावलोकनाबद्दल इतर आयुक्तांचा सल्ला घेतील;

(ग) एकमेकांना सहकार्य करतील;

(घ) संयुक्तपणे खालीलप्रमाणे दस्तऐवज तयार आणि प्रकाशित करतील :—

१. कलम २० मधील पोट-कलम ६ अन्वये आवश्यक पुनरावलोकनाचा अहवाल, आणि

२. या कलमाच्या पोट-कलम १ मध्ये संदर्भित पुनरावलोकन किंवा चौकशीचा अहवाल.

२६. (१) आयुक्तांच्या कार्यांबाबत आयुक्तांना सल्ला देण्याच्या उद्देशाने सल्लागारांची एक "सल्लागार समिती" असेल. सल्लागार समिती.

(२) सल्लागार समितीमध्ये पुढील सदस्य असतील,—

(क) महाराष्ट्राचे बाल आयुक्त;

(ख) मराठी भाषा आयुक्त;

(ग) महाराष्ट्रातील वृद्ध लोकांसाठी आयुक्त;

(घ) महाराष्ट्र शासनाचे मुख्य वैद्यकीय अधिकारी म्हणून महाराष्ट्र शासनाने नियुक्त केलेले अधिकारी सदस्य;

(ड.) महाराष्ट्रासाठी नैसर्गिक संसाधन मंडळाचे अध्यक्ष किंवा अध्यक्षांनी निवडलेला त्या संस्थेचा दुसरा गैर-कार्यकारी सदस्य;

(च) महाराष्ट्रातील कामगार संघटनांचे प्रतिनिधीत्व करणाऱ्या संस्थेचा अधिकारी, त्या संस्थेद्वारे नामनिर्देशित महाराष्ट्र ट्रेड युनियन नेता म्हणून ओळखले जाईल;

(छ) महाराष्ट्र शासन महाराष्ट्रातील व्यवसाय करणाऱ्या व्यक्तींचे प्रतिनिधीत्व करणारी संस्था नियुक्त करेल असा अध्यक्ष, संचालक किंवा तत्सम अधिकारी;

(ज) महाराष्ट्र शासन अशा इतर व्यक्तींची नियुक्ती करू करेल.

२७. (१) कलम २६ मधील २ अन्वये सदस्य नियुक्त करण्यापूर्वी, महाराष्ट्र शासन आयुक्तांचा सल्ला घेईल. सदस्यांची नियुक्ती.

(२) समितीचे सदस्य, महाराष्ट्र शासन ठरवेल, त्याप्रमाणे तो ३ वर्षांपेक्षा कमी नसेल आणि ५ वर्षांपेक्षा जास्त नसेल इतक्या कालावधीसाठी पद धारण करतील.

(३) नियुक्त केलेल्या सदस्याची,३ वर्षांपेक्षा कमी नसेल इतक्या आणि ५ वर्षांपेक्षा जास्त नसेल इतक्या कालावधीसाठी एकदाच पुनर्नियुक्ती करता येईल.

(४) नियुक्त सदस्यांना महाराष्ट्र शासन मानधन देईल.

(५) नियुक्त केलेला सदस्य महाराष्ट्र शासनाला लिखित स्वरूपात ३ महिन्यांची नोटीस देऊन पॅनेलमधून राजीनामा देऊ शकतो.

(६) महाराष्ट्र शासन, आयुक्तांशी सल्लामसलत करून नियुक्त सदस्याला खालील कारणासाठी बडतर्फ करू शकेल,—

(क) नियुक्त केलेला सदस्य समिती सदस्य म्हणून राहण्यासाठी अयोग्य आहे; किंवा

(ख) तो समिती सदस्य म्हणून काम करण्यास अक्षम किंवा इच्छुक नाही.

समिती सदस्यांचे वेतन.

२८. महाराष्ट्र शासन, सल्लागार समितीच्या सदस्यांना वेतन, भत्ते (प्रवास आणि निर्वाह भत्त्यांसह) आणि उपदान प्रदान करेल.

प्रकरण चार

सार्वजनिक सेवा मंडळ.

२९. (१) महाराष्ट्रातील प्रत्येक स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रासाठी सार्वजनिक सेवा मंडळ असेल.

(२) प्रत्येक मंडळाचे सदस्य पुढीलप्रमाणे असतील,—

(क) स्थानिक प्राधिकरण;

(ख) स्थानिक आरोग्य मंडळ ज्याचा कोणताही भाग स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रात येतो त्या क्षेत्रासाठी;

(ग) महाराष्ट्र अग्निशमन आणि बचाव प्राधिकरण ज्या क्षेत्राचा कोणताही भाग स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रात येतो;

(घ) महाराष्ट्रासाठी नैसर्गिक संसाधन संस्था.

(३) या कलमान्वये "सार्वजनिक सेवा मंडळ" (किंवा "बोर्ड") चा संदर्भ हा त्या मंडळाच्या सदस्यांनी संयुक्तपणे काम करण्याबाबत आहे; त्यानुसार, सार्वजनिक सेवा मंडळाचे कार्य म्हणून नमूद केलेले कार्य हे मंडळाच्या प्रत्येक सदस्याचे कार्य आहे, जे केवळ इतर सदस्यांसह संयुक्तपणे केले जाईल.

सहभागी होण्यासाठी आमंत्रणे.

३०. (१) स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रासाठी सार्वजनिक सेवा मंडळ खालील व्यक्तींना/संस्थांना मंडळाच्या उपक्रमांमध्ये सहभागी होण्यासाठी आमंत्रित करेल,—

(क) महाराष्ट्र शासन;

(ख) पोलीस दलाचे सहआयुक्त, ज्या पोलीस क्षेत्राचा कोणताही भाग स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रात येतो;

(ग) पोलीस आणि गुन्हे आयुक्त, ज्या पोलीस क्षेत्राचा कोणताही भाग स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रात येतो;

(घ) व्यवस्थेद्वारे आवश्यक असलेली व्यक्ती, स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्राच्या संबंधात परिविक्षाधीन सेवा प्रदान करते;

(ड) संबंधित स्वयंसेवी संस्थांचे प्रतिनिधीत्व करणारी किमान एक संस्था.

(२) प्रत्येक मंडळ सार्वजनिक स्वरूपाचे कार्य करणाऱ्या इतर कोणत्याही व्यक्तीस, जरी ती व्यक्ती इतर कार्ये करत असली तरीही, मंडळाच्या उपक्रमांमध्ये सहभागी होण्यासाठी आमंत्रित करू शकेल.

(३) या कलमात आणि कलम ३२ मध्ये, सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या उपक्रमांमध्ये सहभागी होण्याचा संदर्भ म्हणजे मंडळासोबत, त्याचा कोणताही सदस्य किंवा या कलमांतर्गत सहभागी होण्याचे आमंत्रण स्वीकारणारी कोणतीही व्यक्ती यांसोबत, संयुक्तपणे काम करण्याचा तसेच मंडळ कोणत्याही गोष्टीसंदर्भात कलम ३६ (सार्वजनिक सेवा मंडळांवरील कल्याण कर्तव्य) अंतर्गत करेल, अशा गोष्टी असतील संदर्भ असेल,.

(४) या कलमाच्या पोट-कलम ३ मधील "संयुक्तपणे कार्य करणे" मध्ये पुढील बाबी समाविष्ट असतील,—

(क) मंडळाकडे पुढील बाबींसंदर्भात सादरीकरण करणे,—

१. कलम ३६ अंतर्गत मूल्यांकन; किंवा

२. स्थानिक कल्याण योजना, मसुदा योजना किंवा योजनेत प्रस्तावित सुधारणा.

(ख) मंडळाच्या बैठकांमध्ये भाग घेणे (ज्यात मंडळाच्या सदस्यांच्या निमंत्रणावर आणि अनुसूची ३ मधील परिच्छेद २ (१) आणि ३(१) च्या अधीन राहून, सभांचे अध्यक्षतेचा समावेश आहे); आणि

(ग) मंडळाला इतर सल्ला आणि सहाय्य प्रदान करणे.

(५) सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या कार्यात सहभागी होण्याचे आमंत्रण स्वीकारणारी व्यक्ती,—

(क) या कलमातील "निमंत्रित सहभागी" म्हणून संबोधली जाईल; पण

(ख) निमंत्रण स्वीकारून मंडळाचा सदस्य होणार नाही.

(६) या कलमाच्या पोट-कलम ४ मधील (ग) संदर्भामध्ये आर्थिक सहाय्य प्रदान करणे समाविष्ट नसेल.

३१. (१) कलम ३० (१) अंतर्गत आमंत्रण वाजवीपणे व्यवहार्य असेल तितक्या लवकर पुढील बाबींकरिता जारी करण्यात येईल,— सहभागी होण्यासाठी आमंत्रणेः विषय, प्रतिसाद आणि सहभागाचा कालावधी.

(क) अनुसूची ३ मधील परिच्छेद २ (१) अन्वये सार्वजनिक सेवा मंडळाची पहिली बैठक; आणि

(ख) अनुसूची ३ मधील परिच्छेद ३ (१) अंतर्गत प्रत्येक बैठक आयोजित करण्यात येईल.

(२) या अधिनियमाच्या कलम ३०(१) किंवा (२) अंतर्गत आमंत्रण,—

(क) मंडळ मान्य करेल त्या पध्दतीने असू शकेल; पण

(ख) ज्याला प्रतिसाद पाठवावयाचा असेल ती व्यक्ती त्यात निर्दिष्ट करण्यात येईल.

(३) निमंत्रित सहभागी पुढील कालावधीत मंडळाच्या उपक्रमांमध्ये सहभागी होतील,—

(क) आमंत्रण स्वीकारण्याबाबतचा प्रतिसाद ज्या तारखेला संबंधित व्यक्तीला पाठवायचा आहे त्या व्यक्तीस तो पाठविण्यात आला असेल; आणि

(ख) कलम २९ अंतर्गत ज्या तारखेला पुढील सामान्य निवडणूक घेतली जाते त्या तारखेला समाप्त होईल.

३२. (१) महाराष्ट्र शासन, कलम ३० (२) व ३१(१) मध्ये नियमांद्वारे खालील प्रमाणे सुधारणा करू शकते,— सहभागात बदल.

(क) एक व्यक्तीचा सहभाग करणे;

(ख) एखाद्या व्यक्तीस काढून टाकणे; किंवा

(ग) एखाद्या व्यक्तीच्या वर्णनात बदल करणे.

(२) महाराष्ट्र शासनाने कलम ३०(२), ३१(१) मध्ये जर एखादी व्यक्ती सार्वजनिक स्वरूपाची कामे करत असेल तर त्या व्यक्तीचा सहभाग करून सुधारणा करू शकते.

(३) महाराष्ट्र शासनाने कलम ३०(२), ३१(१) मध्ये सुधारणा करून सार्वजनिक स्वरूपाची कार्ये आणि इतर कार्ये असणाऱ्या व्यक्तीला सहभागी केल्यास, हा भाग त्या व्यक्तीला केवळ त्या व्यक्तीच्या सार्वजनिक स्वरूपात असणाऱ्या कार्याशी संबंधित आहे.

(४) पोट-कलम १ अंतर्गत नियम बनवण्यापूर्वी, महाराष्ट्र शासन पुढील व्यक्तींचा सल्ला घेईल,—

(क) सदस्य, आमंत्रित सहभागी आणि सार्वजनिक सेवा मंडळाचे इतर भागीदार ज्यांच्याशी प्रस्तावित नियमांचा संबंध आहे; आणि

(ख) जर असे नियम कलम ३०(२), ३१(१) मध्ये सुधारणा करून ज्या व्यक्तीचा समावेश केला असेल अशी व्यक्ती.

सभा आणि संदर्भ अटी.

३३. अनुसूची ३ मध्ये सार्वजनिक सेवा मंडळांच्या सभा आणि अटींबाबत तरतूद करण्यात येईल.

स्थानिक प्राधिकरणाचे पुनर्विलोकन आणि छाननी समिती.

३४. (१) स्थानिक प्राधिकरणाच्या कार्यकारी व्यवस्थेने सुनिश्चित केल्याप्रमाणे पुढील बाबतीत पुनर्विलोकन आणि छाननी करण्याचा समितीला अधिकार असेल,—

(क) सार्वजनिक सेवा मंडळाने स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रासाठी घेतलेल्या निर्णयांचे किंवा इतर कृतींचे पुनरावलोकन किंवा छाननी करणे;

(ख) मंडळाच्या प्रशासन व्यवस्थेचे पुनरावलोकन किंवा छाननी करणे;

(ग) मंडळाच्या कार्ये किंवा प्रशासन व्यवस्थेच्या संदर्भात मंडळाला अहवाल सादर करणे किंवा शिफारशी करणे;

(घ) मंडळाशी संबंधित अशा बाबींवर महाराष्ट्र शासन संदर्भ देईल त्याप्रमाणे विचार करणे आणि त्यानुसार महाराष्ट्र शासनाला अहवाल सादर करणे;

(ङ) या अधिनियमाद्वारे मंडळावर सोपवलेली अशी इतर कार्ये पार पाडणे.

(२) पुनर्विलोकन आणि छाननी समितीने पोट-कलम १ (ग) अंतर्गत केलेल्या कोणत्याही अहवालाची किंवा शिफारशीची प्रत (क) महाराष्ट्र शासन, (ख) आयुक्त, (ग) महाराष्ट्राचे महालेखापरीक्षक यांना पाठविण्यात येईल.

(३) पुनर्विलोकन आणि छाननी समिती, पोट-कलम (१) मध्ये नमूद केलेल्या अधिकाराचा वापर करण्याच्या उद्देशाने, सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या बैठकीस उपस्थित राहू शकणाऱ्या एक किंवा अधिक व्यक्तींची आवश्यकता असेल किंवा नियुक्त केलेले कोणीही अशा व्यक्तीद्वारे, समितीच्या बैठकीला उपस्थित राहणे आणि ती निर्दिष्ट करेल अशा बाबींचे स्पष्टीकरण प्रदान करेल.

(४) जर स्थानिक प्राधिकरणाकडे एकापेक्षा जास्त पुनर्विलोकन आणि छाननी समित्या असतील, तर या भागामध्ये त्याचे पुनर्विलोकन आणि छाननी समितीचे संदर्भ या भागाच्या उद्देशांसाठी स्थानिक प्राधिकरण नियुक्त केलेल्या समितीसाठी असतील.

सार्वजनिक सेवा मंडळांवर कल्याण कर्तव्य.

३५. (१) प्रत्येक सार्वजनिक सेवा मंडळ कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी योगदान देऊन आपल्या क्षेत्राचे आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याण सुधारेल.

(२) उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या योगदानामध्ये खालील बाबींचा समाविष्ट असेल,—

(क) मंडळाच्या क्षेत्रातील आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणाच्या स्थितीचे मूल्यांकन करणे ;

(ख) "स्थानिक उद्दिष्टे" निश्चित करणे व ती उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी त्याच्या क्षेत्रातील योगदान जास्तीत जास्त करण्यासाठी तयार करणे ; आणि

(ग) उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यासाठी मंडळाच्या सदस्यांनी सर्व वाजवी पावले उचलणे.

(३) सार्वजनिक सेवा मंडळ या कलमाखाली जे काही करते ते शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार केले पाहिजे.

(४) कलम ३९ ते ४५ अंतर्गत स्थानिक कल्याण योजनांबद्दल तरतूद करणे, ज्यात सार्वजनिक सेवा मंडळांना अशा योजनांमध्ये त्यांची स्थानिक उद्दिष्टे आणि त्या पूर्ण करण्यासाठी त्यांनी सुचवलेली पावले यांचा समावेश करण्यात येईल.

स्थानिक कल्याणाचे मूल्यांकन.

३६. (१) सार्वजनिक सेवा मंडळ त्याच्या क्षेत्रातील आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणाच्या स्थितीचे मूल्यांकन तयार करेल आणि प्रकाशित करेल.

(२) प्रत्येक मंडळाने कलम ३९ च्या उपकलम ६ किंवा ७ अंतर्गत स्थानिक कल्याण योजना ज्या तारखेला प्रकाशित करायची आहे त्या तारखेच्या एक वर्षापूर्वी मूल्यांकन प्रकाशित करण्यात येईल.

(३) मूल्यांकन म्हणजे,—

(क) मंडळाच्या क्षेत्रात कोणते सामाजिक क्षेत्र समाविष्ट असेल ते निश्चित करेल;

(ख) प्रत्येक सामाजिक क्षेत्रातील आणि संपूर्ण क्षेत्रामध्ये कल्याण स्थितीचे विश्लेषण समाविष्ट करेल ;

(ग) परिसरातील लोकांच्या कल्याणाच्या स्थितीचे विश्लेषण समाविष्ट असेल ;

(घ) क्षेत्र किंवा परिसरात असलेल्या कोणत्याही समुदायातील आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणाचे मूल्यांकन करण्याच्या उद्देशाने मंडळाने निश्चित केलेल्या आणि लागू केलेल्या निकषांच्या संदर्भाने केलेले कोणतेही पुढील विश्लेषण समाविष्ट असेल;

(ङ) क्षेत्राच्या आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणातील संभाव्य भविष्यातील ट्रेंडचे अंदाज समाविष्ट असेल;

(च) मंडळाला योग्य वाटेल असा कोणताही अन्य संबंधित विश्लेषणात्मक डेटा आणि माहिती यांचा समाविष्ट असेल.

(४) या कलमातील पोट-कलम ३ मध्ये संदर्भित विश्लेषण म्हणजे,—

(क) कलम १० अंतर्गत प्रकाशित कोणत्याही राष्ट्रीय निर्देशकांचा संदर्भ घेणे ;

(ख) विभाग ११ अंतर्गत भविष्यातील ट्रेंड अहवालाच्या संदर्भ त्या क्षेत्रातील कल्याणाच्या मूल्यमापनाशी संबंधित आहे त्या प्रमाणात आवश्यक असणे.

(५) मंडळाचे क्षेत्रफळ असलेले समुदाय क्षेत्र पुढीलप्रमाणे निश्चित केले जाईल,—

(क) महाराष्ट्र शासनाने केलेल्या नियमांनुसार ; किंवा

(ख) असे कोणतेही नियम मंडळाने केले नसल्यास.

(६) पोट-कलम ३ (ग) मध्ये संदर्भित केलेल्या विश्लेषणामध्ये त्या संदर्भात मंडळाने निश्चित केलेल्या व्यक्तींच्या पुढील विशिष्ट श्रेणीतील व्यक्तींचे विश्लेषण समाविष्ट असू शकेल—

(क) समान किंवा तत्सम कारणांमुळे व्यक्ती असुरक्षित किंवा अन्यथा वंचित आहेत हे तथ्य;

(ख) अर्थामध्ये एक सामान्य संरक्षित वैशिष्ट्य असलेल्या व्यक्ती.

(ग) व्यक्ती मुले आहेत (१८ वर्षाखालील व्यक्ती);

(घ) व्यक्ती ज्यांची—

१. काळजी आणि समर्थनाची आवश्यकता असू शकते ;

२. ज्यांना त्याची गरज भासू शकते अशा व्यक्तींसाठी काळजी आणि समर्थन प्रदान करणे किंवा प्रदान करण्याचा हेतू असणे ;

(ङ) व्यक्तींच्या श्रेणीचे वर्णन करताना मंडळाला योग्य वाटणारे इतर कोणतेही सामान्य घटक.

(७) प्रत्येक मंडळ आपल्या मूल्यांकनाची एक प्रत खालील संस्था/ व्यक्तींना पाठवेल,—

(क) महाराष्ट्र शासन;

(ख) आयुक्त ;

(ग) महाराष्ट्राचे महालेखापरीक्षक ;

(घ) स्थानिक प्राधिकरणाची पुनर्विलोकन आणि छाननी समिती.

मूल्यांकनांची तयारी.

३७. (१) कलम ३३ अंतर्गत त्याचे मूल्यांकन प्रकाशित करण्यापूर्वी, सार्वजनिक सेवा मंडळ पुढील व्यक्तींचा सल्ला घेतील,—

(क) आयुक्त ;

(ख) मंडळाचे आमंत्रित सहभागी ;

(ग) त्याचे इतर भागीदार ;

(घ) ज्यांना मंडळाकडून आमंत्रण मिळाले पण त्यांनी स्वीकारले नाही अशा व्यक्ती;

(ड.) स्थानिक प्राधिकरणाची पुनर्विलोकन आणि छाननी समिती ;

(च) कोणतीही संबंधित स्वयंसेवी संस्था मंडळ योग्य मानते;

(छ) त्याच्या परिसरात राहणाऱ्या व्यक्तींचे प्रतिनिधी ;

(ज) त्याच्या क्षेत्रातील व्यवसाय करणाऱ्या व्यक्तींचे प्रतिनिधी ;

(झ) आपल्या क्षेत्रातील कामगारांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या कामगार संघटना ;

(त्र) मंडळाच्या क्षेत्रातील नैसर्गिक साधनसंपत्तीची देखभाल आणि संवर्धन करण्यात स्वारस्य असलेल्या अशा व्यक्ती, जे मंडळ योग्य समजेल ;

(ट) मंडळाच्या मते, क्षेत्राच्या आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणामध्ये सुधारणा करण्यात स्वारस्य असलेल्या इतर कोणत्याही व्यक्ती.

(२) पोट-कलम १ अंतर्गत सल्लामसलतीचा भाग म्हणून, प्रत्येक मंडळाने प्रत्येक सल्लागाराला त्याच्या मूल्यांकनाचा मसुदा प्रदान करण्यात येईल.

(३) मूल्यांकन तयार करताना, प्रत्येक मंडळ खालीलपैकी प्रत्येक गोष्टीचा विचार करेल,—

(क) महाराष्ट्र राज्यासाठी सध्याच्या जोखमीचे मूल्यांकन आणि हवामान बदलाचा अंदाज वर्तवण्यात आलेल्या परिणामांचा अहवाल महाराष्ट्र शासनाला पाठविण्यात येईल ;

(ख) स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रासाठी नर्सरी शिक्षण तरतुदीचा अलीकडील आढावा घेणे ;

(ग) बालसंगोपन कायद्यांतर्गत केलेल्या नियमांनुसार स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रातील बालसंगोपनाच्या तरतुदीच्या पर्याप्ततेचे सर्वात अलीकडील मूल्यांकन ;

(घ) मुले आणि कुटुंबे (महाराष्ट्र) मापन अंतर्गत स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रातील खेळाच्या संधींच्या पूर्ततेचे सर्वात अलीकडील मूल्यांकन ;

(ड.) सामाजिक सेवा अंतर्गत स्थानिक आरोग्य मंडळाच्या संयोगाने स्थानिक प्राधिकरणाने केलेले सर्वात अलीकडील मूल्यमापन (काळजी आणि समर्थनाच्या गरजांचे मूल्यांकन, काळजी घेणाऱ्यांना समर्थन आणि प्रतिबंधात्मक सेवा) ;

(च) स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रातील गुन्हेगारी आणि अव्यवस्था कमी करण्याशी संबंधित गुन्हे आणि डिसऑर्डर कायद्याच्या अंतर्गत नियमांनुसार तयार केलेले सर्वात अलीकडील धोरणात्मक मूल्यांकन;

(छ) स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रातील पदार्थांच्या गैरवापराशी लढा देण्यासंबंधी त्या कलमाखालील नियमांनुसार तयार केलेले सर्वात अलीकडील धोरणात्मक मूल्यांकन;

(ज) सर्वात अलीकडील धोरणात्मक मूल्यमापन स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्रातील पुनरावृत्ती कमी करण्याशी संबंधित त्या कलमाखालील नियमांनुसार तयार करतील, -

(झ) स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्राशी संबंधित असे इतर पुनरावलोकन किंवा मूल्यांकन महाराष्ट्र शासनाने नियमांमध्ये विहित करण्यात येईल. (किंवा या विभागाच्या उद्देशांसाठी पुनरावलोकन किंवा मूल्यांकन म्हणून अशा नियमांमध्ये नियुक्त केलेले असे इतर विश्लेषण).

३८. (१) सार्वजनिक सेवा मंडळ त्यांची स्थानिक उद्दिष्टे आणि ती पूर्ण करण्यासाठी सुचविलेली पावले ठरवून "स्थानिक कल्याण योजना" तयार करेल आणि प्रकाशित करेल. स्थानिक कल्याण योजना.

(२) योजनेत पुढील उद्दिष्टे समाविष्ट असतील,—

(क) ते भाग २ अंतर्गत मंडळाच्या सदस्याने प्रकाशित केलेले कल्याण उद्दिष्टे;

(ख) ती पूर्ण करण्यासाठी पुढीलप्रमाणे पावले उचलणे,—

१. मंडळाच्या एक किंवा अधिक सदस्यांद्वारे, आमंत्रित सहभागी किंवा वैयक्तिकरित्या कार्य करणारे इतर भागीदार, किंवा

२. सदस्यांचे कोणतेही संयोजन, आमंत्रित सहभागी किंवा इतर भागीदार संयुक्तपणे कार्य करतील.

(३) परंतु एखाद्या योजनेत असे उद्दिष्ट समाविष्ट असू शकते जे निमंत्रित सहभागी किंवा इतर भागीदाराने (वैयक्तिकपणे किंवा सदस्यांच्या कोणत्याही संयोजनात, आमंत्रित सहभागी किंवा इतर भागीदारांच्या संयोजनात) उचलले जाणारे पाऊल उचलून पूर्ण केले जाऊ शकते तरच मंडळाने प्राप्त केले असेल. त्या आमंत्रित सहभागीचा किंवा इतर भागीदाराचा करार, जसे की परिस्थिती असेल.

(४) कल्याणाची उद्दिष्टे ठरविताना मंडळाने कलम २३ अंतर्गत आयुक्तांचा अहवाल विचारात घेणे.

(५) स्थानिक कल्याण योजनेत खालील गोष्टींचा समावेश असेल,—

(क) स्थानिक उद्दिष्टांची पूर्तता केल्याने कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यात मदत होईल;

(ख) कलम ३६ अंतर्गत प्रकाशित कल्याणच्या सर्वात अलीकडील मूल्यांकनामध्ये नमूद केलेल्या कोणत्याही बाबींच्या संदर्भात उद्दिष्टे आणि कोणतीही प्रस्तावित पावले कशी निश्चित केली गेली आहेत हे स्पष्ट करणे ;

(ग) मंडळ कोणत्या कालावधीत उद्दिष्टे पूर्ण करण्याची अपेक्षा करते ते निर्दिष्ट करणे ;

(घ) शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार कोणतीही प्रस्तावित पावले कशी उचलली जातील हे स्पष्ट करणे ;

(झ) योजनेमध्ये पोट-कलम २ (ख) मध्ये संदर्भित उद्दिष्टे समाविष्ट असल्यास, त्या उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यासाठी प्रस्तावित पावले निर्दिष्ट करणे आणि मंडळाच्या सदस्यांच्या संयोजनाद्वारे, आमंत्रित सहभागी किंवा इतरांच्या संयोजनाने उचली जाणारी पावले, भागीदार, संयोजन तयार करणाऱ्या व्यक्ती ;

(त्र) मंडळाने प्रकाशित केलेली योजना ही पहिली योजना नसल्यास, मंडळाच्या मागील योजनेत निर्धारित केलेल्या उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यासाठी उचललेली पावले निर्दिष्ट करणे आणि ती उद्दिष्टे किती प्रमाणात पूर्ण झाली आहेत हे निर्दिष्ट करणे ;

(ट) मंडळाला योग्य वाटेल तशी इतर माहिती देणे.

(६) प्रत्येक मंडळाने आपला पहिला स्थानिक कल्याण आराखडा ज्या तारखेला पुढील सामान्य निवडणुका होतील त्या तारखेनंतर एक वर्षानंतर प्रकाशित करणे.

(७) प्रत्येक मंडळाने त्या कलमांतर्गत प्रत्येक पुढील सामान्य निवडणूक ज्या तारखेला आयोजित केली जाते त्या तारखेच्या एक वर्षानंतर स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करणे.

(८) प्रत्येक मंडळ आपल्या योजनेची एक प्रत पुढील संस्था/व्यक्तींना पाठवेल,—

(क) महाराष्ट्र शासन ;

(ख) आयुक्त ;

(ग) महाराष्ट्राचे महालेखापरीक्षक;

(घ) स्थानिक प्राधिकरणाचे पुनर्विलोकन आणि छाननी समिती.

स्थानिक कल्याण योजनाः महानगरपालिकेची भूमिका.

३९. (१) महानगरपालिकेने तिच्या क्षेत्रामध्ये प्रभावी असलेल्या स्थानिक कल्याण योजनेत समाविष्ट असलेल्या स्थानिक उद्दिष्टांच्या पूर्ततेसाठी सर्व वाजवी पावले उचलणे आवश्यक असेल.

(२) जेव्हा महानगरपालिकेच्या क्षेत्रासाठी आधीच्या प्रत्येक तीन आर्थिक वर्षांकरिता स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करण्यात आली असेल तरच महानगरपालिका पोट-कलम १ अंतर्गत कर्तव्याच्या अधीन असेल.

(३) महानगरपालिका पोट-कलम १ अंतर्गत कर्तव्याच्या अधीन आहे की नाही हे निर्धारित करण्यासाठी महाराष्ट्र शासन, नियमांद्वारे, पोट-कलम २ मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या निकषांमध्ये सुधारणा करू करेल आणि नियमांमध्ये महानगरपालिकेबद्दल केलेल्या तरतुदीचा प्रभाव विनियमांमध्ये असेल.

(४) पोट-कलम ३ अंतर्गत नियम बनविण्यापूर्वी, महाराष्ट्र शासन पुढील व्यक्तींचा सल्ला घेईल,—

(क) आयुक्त ;

(ख) पोट-कलम १ अंतर्गत विनियम केले गेले तर समुदाय परिषदा कर्तव्याच्या अधीन असतील;

(ग) महाराष्ट्र शासनास योग्य वाटतील अशा इतर व्यक्ती.

(५) महानगरपालिका, पोट-कलम १ अंतर्गत कर्तव्याच्या अधीन असलेल्या प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या संदर्भात, स्थानिक कल्याण योजनेत समाविष्ट केलेल्या स्थानिक उद्दिष्टांच्या पूर्ततेसाठी तिच्या क्षेत्रात केलेल्या प्रगतीचा अहवाल प्रकाशित करेल.

(६) पोट-कलम ५ अंतर्गत अहवाल ज्या आर्थिक वर्षाशी संबंधित आहे, त्या आर्थिक वर्षाच्या समाप्तीनंतर वाजवी व्यवहार्य तितक्या लवकर प्रकाशित करण्यात येईल.

(७) महाराष्ट्र शासन, पोट-कलम (१) अंतर्गत कर्तव्याच्या अधीन असलेल्या महानगरपालिकांना कर्तव्य बजावण्याबाबत मार्गदर्शन करेल.

(८) पोट-कलम १ अंतर्गत कर्तव्य पार पाडताना, महानगरपालिका असे शासनाचे मार्गदर्शन विचारात घेईल.

४०. (१) स्थानिक कल्याण योजना तयार करताना, सार्वजनिक सेवा मंडळ, पोट-कलम २ मध्ये नमूद केलेल्या मंडळाच्या क्षेत्रामध्ये योगदान देऊ शकणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तींनी केलेल्या कोणत्याही कारवाईची माहिती प्राप्त करून घेईल. स्थानिक कल्याण योजना तयार करणेः इतरांच्या उपक्रमांची माहिती.

(२) पोट-कलम १ मध्ये नमूद व्यक्ती पुढीलप्रमाणे असतील,—

(क) महाराष्ट्र शासन वगळता मंडळाच्या उपक्रमांमध्ये सहभागी होण्यासाठी आमंत्रित केलेल्या व्यक्ती ;

(ख) मंडळाचे इतर भागीदार ;

(३) पोट-कलम २ मध्ये नमूद केलेल्या व्यक्तीने खालील बाबतीत सार्वजनिक सेवा मंडळाला माहिती देणे आवश्यक नाही,—

(क) जर त्या व्यक्तीला असे वाटते की असे केल्याने—

१. व्यक्तीच्या कर्तव्यांशी विसंगत होत असेल; किंवा

२. अन्यथा व्यक्तीच्या कार्य करण्याच्या पद्धतीवर विपरित परिणाम होत असेल; किंवा

(ख) एखाद्या कायद्याद्वारे किंवा कायद्याच्या इतर कोणत्याही नियमांद्वारे व्यक्तीला ते प्रदान करण्यास मनाई केली असेल.

(४) पोट-कलम २ मध्ये नमूद केलेल्या एखाद्या व्यक्तीने पोट-कलम ३ (क) नुसार सार्वजनिक सेवा मंडळाला माहिती प्रदान करण्याची आवश्यकता नसल्याचा निर्णय घेतल्यास, त्याने मंडळाला त्याच्या निर्णयाची लेखी कारणे प्रदान करणे आवश्यक असेल.

४१. (१) स्थानिक कल्याण योजना तयार करताना शाश्वत विकासाच्या अनुषंगाने योजनेत समाविष्ट केल्या जाणाऱ्या स्थानिक उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यासाठी पावले उचलण्यासंदर्भात सार्वजनिक सेवा मंडळ आयुक्तांचा सल्ला घेईल. स्थानिक कल्याण योजना तयार करणेः आयुक्तांचा सल्ला.

(२) उपरोक्त बाबतीत आयुक्त लेखी सल्ला देतील.

(३) प्रत्येक मंडळाने स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करताना आयुक्तांचा सल्ला त्याच वेळी प्रकाशित करणे आवश्यक असेल.

स्थानिक कल्याण योजना तयार करणेः पुढील सल्लामसलत आणि मान्यता.

४२. (१) स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करण्यापूर्वी, सार्वजनिक सेवा मंडळ खालील व्यक्तींचा सल्ला घेईल,—

(क) आयुक्त ;

(ख) आमंत्रित सहभागी ;

(ग) इतर भागीदार ;

(घ) ज्यांना मंडळाकडून आमंत्रण मिळाले पण त्यांनी स्वीकारले नाही अशा मंडळ योग्य समजेल अशा व्यक्ती;

(ड.) स्थानिक प्राधिकरणाची पुनर्विलोकन आणि छाननी समिती ;

(च) मंडळास योग्य वाटेल अशी कोणतीही संबंधित स्वयंसेवी संस्था;

(छ) त्याच्या परिसरात राहणाऱ्या व्यक्तींचे प्रतिनिधी ;

(ज) त्याच्या क्षेत्रातील व्यवसाय करणाऱ्या व्यक्तींचे प्रतिनिधी ;

(झ) मंडळाच्याक्षेत्रातील कामगारांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या कामगार संघटना ;

(त्र) मंडळाच्या क्षेत्रातील नैसर्गिक साधनसंपत्तीची देखभाल आणि संवर्धन करण्यात स्वारस्य असलेल्या अशा व्यक्ती, जसे मंडळ योग्य समजेल ;

(ट) मंडळाच्या मते, क्षेत्राच्या आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणामध्ये सुधारणा करण्यात स्वारस्य असलेल्या इतर कोणत्याही व्यक्ती ;

(२) पोट-कलम १ अंतर्गत सल्लामसलतीचा एक भाग म्हणून, प्रत्येक मंडळ, प्रत्येक सल्लागाराला स्थानिक कल्याण योजना मसुदा प्रदान करेल.

(३) पोट-कलम १ अंतर्गत सल्लामसलत ज्या दिवसापासून सुरू झाली त्या दिवसापासून किमान १२ आठवडे पूर्ण होईपर्यंत करण्यात येईल.

(४) सार्वजनिक सेवा मंडळ स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करण्यापूर्वी, ज्यामध्ये प्रत्येक सदस्य योजनेच्या प्रकाशनास त्याच्या मंजुरीची पुष्टी करेल अशी एक बैठक घेईल.

(५) स्थानिक प्राधिकरण कार्यकारी व्यवस्था चालवत असल्यास, प्रकाशनासाठी स्थानिक कल्याण योजना मंजूर करण्याचे कार्य त्या प्राधिकरणाच्या व्यवस्थेच्या अंतर्गत कार्यकारिणीद्वारे करण्यात येत असल्यास ते त्या कार्यास लागू होणार नाही.

(६) प्रत्येक स्थानिक आरोग्य मंडळ, प्रत्येक महाराष्ट्र अग्निशमन आणि बचाव प्राधिकरण आणि महाराष्ट्रासाठी नैसर्गिक संसाधन मंडळाच्या बाबतीत, प्रकाशनासाठी स्थानिक कल्याण योजना मंजूर करण्याचे कार्य केवळ संबंधित मंडळाच्या बैठकीतच केले जाईल.

स्थानिक कल्याण योजनांचा आढावा.

४३. (१) सार्वजनिक सेवा मंडळ,—

(क) त्याच्या स्थानिक उद्दिष्टांचे पुनरावलोकन करून सुधारित स्थानिक उद्दिष्टे तयार करेल;

(ख) त्याच्या स्थानिक कल्याण योजनेचे पुनरावलोकन करून सुधारणा करेल; (आणि त्याच्या स्थानिक उद्दिष्टांमध्ये सुधारणा केली असल्यास त्याच्या योजनेत सुधारणा करेल).

(२) प्रत्येक मंडळ,—

(क) महाराष्ट्र शासनाने तसे करण्याचे निर्देश दिल्यास त्याच्या स्थानिक उद्दिष्टांचे किंवा स्थानिक कल्याण योजनेचे पुनरावलोकन करेल; आणि

(ख) अशा पुनरावलोकनाच्या परिणामी त्याच्या उद्दिष्टांमध्ये सुधारणा करेल किंवा त्याच्या योजनेत सुधारणा करेल.

(३) पोट-कलम २ (क) अंतर्गत निर्देश देताना महाराष्ट्र शासन, ते देण्यामागची कारणे असलेले निवेदन प्रसिद्ध करेल.

(४) त्याच्या योजनेत सुधारणा करण्यापूर्वी, प्रत्येक मंडळाने पुढील व्यक्तींचा सल्ला घेणे आवश्यक असेल,—

(क) आयुक्त ;

(ख) कलम ४२ (१) मध्ये नमूद केलेल्या व्यक्ती.

(५) एक सुधारित योजना वाजवीपणे व्यवहार्य तितक्या लवकर प्रकाशित करण्यात येईल.

(६) मंडळ आपल्या सुधारित योजनेची एक प्रत पुढील संस्था/व्यक्तींना पाठवेल,—

(क) महाराष्ट्र शासन ;

(ख) आयुक्त ;

(ग) महाराष्ट्राचे महालेखापरीक्षक ;

(घ) स्थानिक प्राधिकरणाची पुनर्विलोकन आणि छाननी समिती.

४४. (१) सार्वजनिक सेवा मंडळ वार्षिक प्रगती अहवाल तयार करेल आणि पुढील प्रकारे प्रकाशित करेल,— वार्षिक प्रगती अहवाल.

(क) त्याच्या स्थानिक कल्याण योजनेच्या प्रकाशनानंतर १४ महिन्यांनंतर प्रकाशित करणार नाही, आणि

(ख) त्यानंतर या कलमांतर्गत प्रत्येक मागील अहवालाच्या प्रकाशनानंतर एक वर्षानंतर नाही.

(२) कलम ३८ (७) (निवडणुकीनंतर नवीन स्थानिक कल्याण योजनेचे प्रकाशन) अन्वये मागील अहवालाचे प्रकाशन केल्याच्या एक वर्षानंतर स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करण्यात आली असल्यास या कलमाखालील पोट-कलम १ (ख) अंतर्गत अहवालाची आवश्यकता नसेल.

(३) या कलमांतर्गत अहवालात, योजनेत निर्धारित केलेल्या उद्दिष्टांची पूर्तता करण्यासाठी मंडळाच्या सर्वात अलीकडील स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित झाल्यापासून उद्दिष्टे पूर्ण करण्याकरिता करण्यात आलेल्या उपाययोजना निर्दिष्ट करण्यात येतील.

(४) या कलमाखालील अहवालात मंडळाला योग्य वाटेल अशी इतर माहिती असू शकेल.

(५) मंडळाने या कलमांतर्गत प्रकाशित केलेल्या प्रत्येक अहवालाची प्रत खालील संस्था/व्यक्तींना पाठविण्यात येईल,—

(क) महाराष्ट्र शासन ;

(ख) आयुक्त ;

(ग) महाराष्ट्राचे महालेखापरीक्षक ;

(घ) स्थानिक प्राधिकरणाचे विहंगावलोकन आणि छाननी समिती.

सार्वजनिक सेवा मंडळांचे विलिनीकरण.

४५. (१) कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी दोन किंवा अधिक सार्वजनिक सेवा मंडळे विलीन होण्यास सहमत होतील.

(२) कल्याणकारी उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी मंडळांना सहाय्यभूत ठरेल असे वाटल्यास महाराष्ट्र शासन, दोन किंवा अधिक सार्वजनिक सेवा मंडळांना विलीन होण्यासाठी निर्देश देतील.

(३) खालील बाबतीत मंडळे विलीन होऊ शकतात,—

(क) स्थानिक आरोग्य मंडळ, ज्यांना विलीन होण्याची इच्छा आहे किंवा निर्देशित केले आहे अशा प्रत्येक मंडळाचे सदस्य आहे; आणि

(ख) इतर कोणतेही स्थानिक आरोग्य मंडळ यापैकी कोणत्याही मंडळाचे सदस्य नाहीत.

(४) दोन किंवा अधिक बोर्ड विलीन झाल्यास,—

(क) सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या या कलमातील संदर्भ विलीन केलेल्या मंडळाचे संदर्भ म्हणून समजले जाईल; आणि

(ख) या कलमातील स्थानिक प्राधिकरण क्षेत्राचे संदर्भ विलीन केलेल्या मंडळाचे सदस्य असलेल्या स्थानिक प्राधिकरणांच्या एकत्रित क्षेत्रांचे संदर्भ म्हणून समजले जाईल.

सार्वजनिक सेवा मंडळांमधील सहकार्य.

४६. (१) कल्याण उद्दिष्टे साध्य करण्यात मदत होणार असेल असे वाटत असल्यास, दोन किंवा अधिक सार्वजनिक सेवा मंडळे एकत्र काम करण्यास सहमत होतील.

(२) महाराष्ट्र शासन, कल्याणकारी उद्दिष्टे साध्य करण्यासाठी मंडळांना मदत होईल असे वाटेल त्या मार्गाने एकमेकांना सहकार्य करण्याकरिता दोन किंवा अधिक सार्वजनिक सेवा मंडळांना निर्देश देईल.

(३) या कलमामधील पुढील हेतूंसाठी, एक मंडळ दुसऱ्या मंडळाला सहाय्य करेल, जर—

(क) ते दुसऱ्या मंडळासह सहकार्य करत असेल ;

(ख) दुसऱ्या मंडळाच्या उपक्रमांना सुलभ करत असेल ;

(ग) इतर मंडळासह त्याच्या उपक्रमांचे समन्वय साधत असेल ;

(घ)इतर मंडळाच्या वतीने त्यांचे अधिकार वापर असेल; किंवा

(ड.) इतर मंडळाला कर्मचारी, वस्तू, सेवा किंवा निवास प्रदान करते.

विलीन किंवा सहयोग करण्यासाठी दिशानिर्देश.

४७. (१) कलम ४६ (२) किंवा ४७ (२) अंतर्गत निर्देश देण्यापूर्वी महाराष्ट्र शासन, ज्यांना निर्देशित करायचे असेल अशा सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या प्रत्येक सदस्याचा सल्ला घेईल.

(२) असे निर्देश देताना महाराष्ट्र शासन, ते देण्यामागची कारणे असलेले निवेदन प्रसिद्ध करेल.

कार्यप्रदर्शन निर्देशक आणि मानके.

४८. (१) सार्वजनिक सेवा मंडळांची कार्यप्रदर्शनातील कामगिरी संदर्भात महाराष्ट्र शासन, नियमांद्वारे निर्देशक आणि मानके ठरवेल.

(२) पोट-कलम (१) अंतर्गत नियम बनवण्यापूर्वी, महाराष्ट्र शासन, पुढील व्यक्तींचा सल्ला घेईल, —

(क) मंडळांचे सदस्य किंवा त्या सदस्यांचे प्रतिनिधित्व करण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाकडे हजर असलेल्या व्यक्ती ;

(ख) महाराष्ट्र शासनास योग्य वाटतील अशा इतर कोणत्याही व्यक्ती.

४९. (१) या कलमान्वये, महाराष्ट्र शासन, सार्वजनिक सेवा मंडळांना कार्ये करण्याबाबत मार्गदर्शक तत्त्वे जारी करेल. मार्गदर्शक तत्त्वे.

(२) या कलमान्वये, सार्वजनिक सेवा मंडळ कार्य करताना अशी मार्गदर्शक तत्त्वे विचारात घेईल.

प्रकरण पाच

५०. (१) महाराष्ट्र शासन, नियमांद्वारे, कलम ४(१) मध्ये खालील पध्दतीने सुधारणा करु शकतात,— "सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्था" संदर्भात पुढील तरतूद.

(क) कोणत्याही व्यक्तीचा सहभाग करणे ;

(ख) एखाद्या व्यक्तीस काढून टाकणे ; किंवा

(ग) एखाद्या व्यक्तीचे वर्णन सुधारणे.

(२) परंतु जर ती व्यक्ती सार्वजनिक स्वरूपाची कार्ये करत असेल तरच त्या व्यक्तीचा समावेश करून ४(१) मध्ये सुधारणा करण्यात येईल.

(३) सार्वजनिक स्वरूपाची कार्ये आणि इतर कार्ये असणाऱ्या व्यक्तीचा समावेश करण्यासाठी जर विनियमाद्वारे, कलम ४(१) मध्ये सुधारणा करण्यात येईल तर त्या व्यक्तीला भाग १ ते ३ केवळ सार्वजनिक स्वरूपाच्या व्यक्तीच्या कार्यांच्या संबंधात लागू होईल.

(४) कलम ४(१) मध्ये सुधारणा करणारे नियम बनवण्यापूर्वी, महाराष्ट्र शासन पुढील व्यक्तींचा सल्ला घेईल,—

(क) आयुक्त.

(ख) महाराष्ट्र शासनास योग्य वाटेल अशा इतर व्यक्ती.

(ग) एखाद्या व्यक्तीचा समावेश करण्यासाठी नियमांनी कलम ४(१) मध्ये सुधारणा केल्यास, ती व्यक्ती.

५१. (१) महाराष्ट्र शासन, या अधिनियमाच्या तरतुदींना पूर्ण परिणाम देण्याच्या उद्देशाने किंवा त्याच्या संबंधात, नियमांद्वारे परिणामी, अनुषंगिक, पूरक, संक्रमणकालीन किंवा बचावात्मक तरतूद करेल. परिणामी बाबींसंदर्भात नियम करण्याचा अधिकार.

(२) अधिनियमाच्या पोट-कलम (२) मधील संदर्भामध्ये हा अधिनियम पारित झाल्यानंतर किंवा पारित केलेल्या कायद्याचा संदर्भ समाविष्ट आहे.

(३) या कलमाद्वारे प्रदान केलेले अधिकार या कायद्याच्या इतर कोणत्याही तरतुदीद्वारे प्रतिबंधित नाहीत.

५२. (१) या अधिनियमांतर्गत नियम बनविण्याच्या अधिकारामध्ये पुढील बाबी समाविष्ट असतील,— नियमावली.

(क) वेगवेगळ्या उद्देशांसाठी किंवा क्षेत्रांसाठी वेगवेगळी तरतूद करण्याचा अधिकार.

(ख) महाराष्ट्र शासनाला योग्य वाटेल तशी अनुषंगिक, परिणामी, संक्रमणकालीन किंवा पूरक तरतूद करण्याचा अधिकार.

(२) या कायद्यांतर्गत नियमावली करण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाची कोणतीही शक्ती वैधानिक साधनाद्वारे वापरता येईल.

(३) या अधिनियमांतर्गत नियम असलेले इतर कोणतेही वैधानिक साधन राज्य विधानमंडळाच्या ठरावाच्या अनुषंगाने रद्द करण्याच्या अधीन असेल.

अनुसूची - १

[कलम १३ (२) नुसार]

सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्थांचे वार्षिक अहवाल

सार्वजनिक अधिकारी : साधारण

१. (१) महाराष्ट्र शासन किंवा उप-परिच्छेद ३ मध्ये नमूद केलेल्या संस्थेव्यतिरिक्त, सार्वजनिक प्राधिकरण/संस्था प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या संदर्भात, तिच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी केलेल्या प्रगतीचा अहवाल प्रकाशित करतील.

(२) या परिच्छेदाखालील अहवाल ज्या आर्थिक वर्षाशी संबंधित आहे त्या आर्थिक वर्षाच्या समाप्तीनंतर वाजवी व्यवहार्य तितक्या लवकर प्रकाशित करण्यात येईल.

(३) उपरोक्त परिच्छेद १ हा खालील संस्थांना लागू असणार नाही, -

(क) सार्वजनिक आरोग्य केंद्र किंवा PHC ट्रस्ट;

(ख) महाराष्ट्रासाठी नैसर्गिक संसाधन संस्था

सार्वजनिक आरोग्य केंद्र आणि PHC ट्रस्ट

२. (१) स्थानिक आरोग्य मंडळ किंवा NHS ट्रस्ट, प्रत्येक आर्थिक वर्षासंदर्भात त्याच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी केलेल्या प्रगतीचा अहवाल प्रकाशित करेल.

(२) या परिच्छेदाखाली प्रकाशित केलेला अहवाल हा संबंधित लेखा वर्षाच्या समाप्तीनंतर वाजवी व्यवहार्य तितक्या लवकर प्रकाशित करण्यात येईल.

अनुसूची - २
[कलम १७(४) द्वारे सादर केल्याप्रमाणे]
महाराष्ट्रासाठी भावी पिढ्यांचे आयुक्त

१. स्थिती

(१) आयुक्त हे मंडळाचे प्रमुख असतील.

(२) आयुक्त हे स्वायत्त मंडळ आहे.

(३) आयुक्तांना राज्यमंत्री दर्जाचे अधिकार असतील.

२. कृत्यांची वैधता

(१) आयुक्त म्हणून एखाद्या व्यक्तीच्या कृतीची वैधता, -

(क) जर ती व्यक्ती ;

(ख) सल्लागार समितीचा कोणताही सदस्य;

यांच्या नियुक्तीतील खालील दोषांमुळे प्रभावित होणार नाही.

(२) आयुक्तांच्या वतीने कार्य करणाऱ्या व्यक्तीच्या कृतीची वैधता, -

(क) ती व्यक्ती ;

(ख) आयुक्त ;

(ग) सल्लागार समितीचा कोणताही सदस्य;

याच्या नियुक्तीतील दोषामुळे प्रभावित होत नाही.

३. नियुक्तीचा कालावधी

आयुक्त म्हणून नियुक्त केलेली व्यक्ती ७ वर्षांच्या कालावधीसाठी पद धारण करेल.

४. नियुक्तीच्या अटी

खालील बाबींना अनुसरुन आयुक्त पद धारण करतील, -

(क) या अनुसूचीतील तरतुदी ; आणि

(ख) महाराष्ट्र शासनाने वेळोवेळी निर्दिष्ट केलेल्या नियुक्तीच्या कोणत्याही अतिरिक्त अटी.

५. मानधन, भत्ते आणि पेन्शन

(१) महाराष्ट्र शासन, आयुक्तांना मानधन देईल.

(२) महाराष्ट्र शासन आयुक्तांना भत्ते (प्रवास आणि निर्वाह भत्त्यांसह) आणि उपदान देईल.

(३) महाराष्ट्र शासन,—

(क) आयुक्त राहिलेल्या व्यक्तींना किंवा त्यांच्या संदर्भात पेन्शन देईल ; आणि

(ख) आयुक्त राहिलेल्या व्यक्तींना किंवा त्यांच्या संदर्भात पेन्शनच्या तरतुदीसाठी रक्कम देईल.

६. अपात्रता

(१) उप-परिच्छेद ३ मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या कोणत्याही कारणास्तव अपात्र ठरविण्यात आलेली व्यक्तीची, आयुक्त पदावर नियुक्ती करण्यात येणार नाही.

(२) आयुक्त म्हणून नियुक्त करण्यात आलेली व्यक्ती उप-परिच्छेद ३ मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या कोणत्याही कारणास्तव अपात्र ठरविण्यात आल्यास, ती आयुक्त पदी राहण्याचे बंद होईल.

(३) एखादी व्यक्ती खालील कारणांमुळे आयुक्त होण्यासाठी अपात्र ठरेल,—

(क) जर ती व्यक्ती राज्य विधानमंडळाची सदस्य असेल;

(ख) जर ती व्यक्ती सल्लागार समितीची सदस्य असेल;

(ग) इतर कोणत्याही पदाचा किंवा पदाचा धारक ज्यावर एखाद्या व्यक्तीची, खालील नमूद व्यक्तींच्या वतीने, नियुक्ती केली जाऊ शकते, किंवा नियुक्तीसाठी शिफारस किंवा नामनिर्देशित केली जाऊ शकेल,—

१. खासदार;

२. राज्य विधानमंडळ सदस्य; किंवा

३. मंडळाचे कोणतेही सदस्य ज्यांना महाराष्ट्र राज्य मंडळात पद असेल.

७. नियुक्तीची समाप्ती

(१) आयुक्त, महाराष्ट्र शासनाला, ३ महिन्यांपेक्षा कमी नाही इतक्या मुदतीची सूचना लेखी स्वरूपात देऊन आयुक्त पदाचा राजीनामा देऊ शकतात.

(२) महाराष्ट्र शासनाची खात्री पटल्यास, शासन, आयुक्तांना खालील कारणांवरुन बडतर्फ करू शकेल,—

(क) आयुक्त म्हणून कार्य करण्यास असमर्थ आहे, किंवा

(ख) आयुक्त, त्याच्या अधिकारांचा वापर करण्यास अक्षम किंवा इच्छुक नसेल.

८. अधिकार

(१) आयुक्त त्यांना योग्य वाटेल अशा त्यांच्या कार्यांच्या संदर्भात पुढील गोष्टी करू शकतात,—

(क) सल्ला किंवा इतर सेवांच्या तरतुदीसाठी शुल्क आकारणे ;

(ख) सल्ला किंवा इतर सेवांच्या तरतुदीसाठी तृतीय पक्षांना पैसे देणे ;

(ग) पैसे किंवा इतर मालमत्तेच्या भेटवस्तू स्वीकारणे.

(२) आयुक्तांनी पुढील गोष्टी करू नये,—

(क) कोणत्याही व्यक्तीला आर्थिक मदत करणे ;

(ख) महाराष्ट्र शासनाच्या मान्यतेशिवाय जमिनीतील कोणत्याही व्याजाचे संपादन किंवा विल्हेवाट लावणे.

(३) सल्ला किंवा अन्य सेवेच्या तरतुदीसाठी शुल्क आकारण्याचा आयुक्तांचा अधिकार हा सल्ला किंवा सेवा प्रदान करण्याच्या आयुक्तांना वास्तविक किंवा अंदाजित खर्च वसूल करण्यासाठी आयुक्तांना योग्य वाटेल अशा रकमेवर शुल्क आकारण्यापुरता मर्यादित असेल.

९. कर्मचारी

(१) आयुक्त त्यांच्या कार्याच्या संदर्भात त्यांना योग्य वाटेल अशा कर्मचाऱ्यांची नियुक्ती करू शकतील आणि एका कर्मचाऱ्याची उपायुक्त म्हणून नेमणूक करु शकतात (परिच्छेद ११ पहा).

(२) आयुक्त त्यांच्या कर्मचाऱ्यांना मानधन देऊ शकतील.

(३) आयुक्त त्यांच्या कर्मचाऱ्यांना भत्ते (प्रवास आणि निर्वाह भत्त्यांसह) आणि उपदान देऊ शकतील.

(४) आयुक्त पुढील बाबींकरीता पैसे देऊ शकतात,—

(क) आयुक्तांचे कर्मचारी राहिलेल्या व्यक्तींना किंवा त्यांच्या संबंधात पेन्शन, आणि

(ख) आयुक्तांचे कर्मचारी राहिलेल्या व्यक्तींना किंवा त्यांच्या संदर्भात पेन्शनच्या तरतुदीसाठी किंवा त्याबाबतची रक्कम प्रदान करण्यासाठी.

(५) आयुक्तांनी पुढील बाबींसाठी महाराष्ट्र शासनाची मान्यता घेणे आवश्यक आहे,—

(क) नियुक्त केलेल्या कर्मचाऱ्यांची संख्या ;

(ख) कर्मचाऱ्यांच्या सेवेच्या अटी आणि शर्ती ;

(ग) उप-परिच्छेद २ ते ४ अंतर्गत दिलेली कोणतीही देयके.

१०. शिष्टमंडळ

आयुक्तांचे कार्य, त्यांच्यावतीने त्यांच्या कर्मचाऱ्यातील कोणत्याही सदस्यासह कोणत्याही व्यक्तीद्वारे, आयुक्तांनी अधिकृत केलेल्या मर्यादेपर्यंत, केले जाऊ शकेल.

११. उपायुक्त

आयुक्तांचे कार्य पुढील बाबतीत उपायुक्तांद्वारे केले जाईल,—

(क) आयुक्त पद रिक्त असेल, किंवा

(ख) कोणत्याही कारणास्तव आयुक्तांना आयुक्त पदाची कामे करणे शक्य नाही, अशी महाराष्ट्र शासनाची खात्री पटली असेल तर.

१२. तक्रारींसंदर्भात प्रक्रिया

(१) आयुक्तांच्या कार्यांबद्दलच्या तक्रारींच्या ("तक्रार प्रक्रिया") तपासणीसाठी आयुक्त, तपासाची कार्यपद्धती प्रस्थापित करतील.

(२) तक्रारी प्रक्रियेत खालीलप्रमाणे तरतुदी समाविष्ट असतील,—

(क) तक्रार कशी केली जाईल ;

(ख) ज्या व्यक्तीकडे तक्रार केली जाऊ शकते ती व्यक्ती;

(ग) ज्या कालावधीत तक्रारीचा विचार सुरू होणे आणि निष्कर्ष काढणे आवश्यक आहे ;

(घ) तक्रारीच्या अनुषंगाने आयुक्तांनी करावयाची कारवाई.

(३) आयुक्त तक्रार प्रक्रियेत सुधारणा करू शकतील, परंतु हे उप-परिच्छेद २ नुसार तरतुदी समाविष्ट करण्याच्या आवश्यकतेच्या अधीन असेल.

(४) आयुक्तांनी खालील गोष्टी करणे गरजेचे आहे,—

(क) तक्रार प्रक्रियेची एक प्रत आयुक्त कार्यालयास तपासणीसाठी उपलब्ध करून देणे; आणि

(ख) तक्रार प्रक्रियेच्या प्रती अशा इतर ठिकाणी आणि आयुक्तांना योग्य वाटतील अशा इतर माध्यमांना उपलब्ध करून देणे.

(५) तक्रार प्रक्रियेच्या प्रती तपासण्यासाठी आणि त्या उपलब्ध होण्याची व्यवस्था अशा प्रकारे प्रकाशित केली जाईल की, ज्यांना प्रक्रियेमध्ये स्वारस्य असण्याची शक्यता वाटते अशा व्यक्तींच्या लक्षात ही व्यवस्था आणली जाईल याची आयुक्तांनी खात्री करणे आवश्यक आहे.

१३. स्वारस्य नोंदणी

(१) आयुक्तांनी त्यांचे व उपायुक्तांचे स्वारस्य असलेल्या सर्व गोष्टी समाविष्ट असलेले एक रजिस्टर तयार करून अद्ययावत करावे.

(२) या परिच्छेद आणि परिच्छेद १४ आणि १५ च्या हेतूंसाठी—

(क) "नोंदणी करण्यायोग्य हितसंबंध" म्हणजे महाराष्ट्र शासनाने नियमांमध्ये नमूद केलेले कोणतेही हित (आणि यामध्ये आयुक्त किंवा उपायुक्त यांचा कौटुंबिक, आर्थिक किंवा इतर कोणत्याही प्रकारचा संबंध असलेल्या व्यक्तींच्या हिताचा समावेश असू शकतो) ;

(ख) "हितसंबंध" म्हणजे कोणत्याही प्रकारचे हितसंबंध (भेटवस्तू, आदरातिथ्य, मिळालेल्या देणग्या, इतर आर्थिक स्वारस्ये आणि सर्व क्रियाकलाप आणि व्यवसायांसह) ;

(३) आयुक्तांनी स्वारस्यांचे रजिस्टर अद्ययावत ठेवावे.

१४. हितसंबंधांमधील मतभिन्नता

(१) आयुक्तांना कार्य करण्यासंदर्भात नोंदणी करण्यायोग्य हितसंबंध असल्यास आयुक्तांनी कार्य करु नये.

(२) जर ते आयुक्तांना एखादे कार्य करण्यास प्रतिबंधित करत असेल, तर आयुक्तांनी ते कार्य आयुक्तांच्या एखाद्या कर्मचाऱ्याकडे सोपविले पाहिजे.

(३) हा परिच्छेद ज्याप्रमाणे आयुक्तांना लागू होतो, तसा तो ११ अंतर्गत आयुक्तांचे कार्य करणाऱ्या उपायुक्तांना लागू होतो.

१५. महाराष्ट्र शासनाने करावयाचे खर्च

महाराष्ट्र शासन, आयुक्तांना त्यांची कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी योग्य अशा वेळी, आणि योग्य अटींवर, त्यांस योग्य वाटेल अशी रक्कम प्रदान करेल.

१६. वार्षिक अहवाल

(१) आयुक्त प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या संदर्भात एक वार्षिक अहवाल तयार करतील.

(२) आयुक्तांचे पहिले आर्थिक वर्ष म्हणजे कलम १७ अन्वये त्यांची आयुक्त पदावर ज्या दिवशी पहिली नियुक्ती झाली त्या दिवसापासून सुरू होणारा आणि पुढील ३१ मार्च रोजी समाप्त होणारा कालावधी असेल.

(३) वार्षिक अहवालात खालील बाबींचा समावेश असेल,—

(क) आर्थिक वर्षात आयुक्तांची कर्तव्ये पार पाडताना केलेल्या कार्यवाहीचा सारांश ;

(ख) आयुक्तांचे सामान्य कर्तव्य पार पाडण्यासाठी त्या कृतीच्या परिणामकारकतेचे विश्लेषण ;

(ग) आर्थिक वर्षासाठी आयुक्तांच्या कर्तव्य कार्यक्रमाचा सारांश ;

(घ) पुढील आर्थिक वर्षासाठी कर्तव्यपूर्तीच्या कार्यक्रमासाठी आयुक्तांचे प्रस्ताव ;

(ड.) परिच्छेद १२ अंतर्गत स्थापित केलेल्या प्रक्रियेनुसार केलेल्या तक्रारींचा सारांश.

(४) वार्षिक अहवालात पुढील बाबींचा देखील समावेश असेल,—

(क) शाश्वत विकासाच्या तत्त्वानुसार सार्वजनिक संस्थांनी त्यांच्या कल्याणाची उद्दिष्टे पूर्ण करण्यासाठी केलेल्या सुधारणांचे आयुक्तांचे मूल्यांकन;

(ख) आयुक्तांना योग्य वाटेल अशी कोणतीही इतर माहिती.

(५) वार्षिक अहवाल तयार करताना, आयुक्तांनी खालील व्यक्तींचा सल्ला घेणे आवश्यक आहे—

१. सल्लागार समिती; आणि

२. आयुक्तांना योग्य वाटेल अशी इतर कोणतीही व्यक्ती.

(६) आयुक्त पुढील आर्थिक वर्षात ३१ ऑगस्टच्या आत वार्षिक अहवाल प्रकाशित करतील.

(७) आयुक्त प्रत्येक वार्षिक अहवालाची प्रत महाराष्ट्र शासनाला पाठवतील.

(८) महाराष्ट्र शासनाने त्यांना पाठवलेल्या प्रत्येक वार्षिक अहवालाची प्रत राज्य विधानमंडळासमोर ठेवली पाहिजे.

१७. लेखा अधिकारी

(१) आयुक्त हे आयुक्त कार्यालयाचे लेखा अधिकारी असतील.

(२) लेखा अधिकाऱ्याकडे, लेखा आणि आयुक्तांच्या आर्थिक संबंधात, कोषागाराने वेळोवेळी निर्दिष्ट केलेल्या जबाबदाऱ्या असतील.

(३) या परिच्छेदातील जबाबदाऱ्या म्हणजे खालील बाबी असतील, -

(क) खात्यांवर स्वाक्षरी करण्याच्या संबंधात जबाबदाऱ्या ;

(ख) आयुक्तांच्या आर्थिक औचित्य आणि नियमिततेसाठी जबाबदाऱ्या ;

(ग) अर्थव्यवस्था, कार्यक्षमता आणि परिणामकारकता ज्यासह आयुक्तांची संसाधने वापरली जातील यांसंदर्भातील जबाबदाऱ्या.

(४) या परिच्छेदाखाली निर्दिष्ट केलेल्या जबाबदाऱ्यांमध्ये पुढील बाबींशी संबंधित जबाबदाऱ्यांचा समावेश होईल, -

(क) राज्य विधानमंडळ.

(ख) राज्य विधानमंडळाची लोकलेखा समिती.

१८. अंदाज

(१) आयुक्त, पहिल्या व्यतिरिक्त प्रत्येक आर्थिक वर्षासाठी, आयुक्त आणि आयुक्तांचे कर्मचारी यांचे उत्पन्न आणि खर्चाचे आवश्यक असलेले अंदाज तयार करतील.

(२) आयुक्त, ज्या आर्थिक वर्षाशी संबंधित आहे त्या आर्थिक वर्षाच्या सुरुवातीच्या किमान पाच महिने आधी अंदाजपत्रक महाराष्ट्र शासनाला सादर करतील.

(३) महाराष्ट्र शासन, या परिच्छेदाच्या अनुषंगाने त्यांना सादर केलेल्या अंदाजाचे परीक्षण करेल आणि नंतर त्यास योग्य वाटतील अशा कोणत्याही सुधारणांसह अंदाज राज्य विधानमंडळापुढे मांडतील.

१९. लेखा

(१) आयुक्त,—

(क) योग्य लेखा नोंदी ठेवतील;

(ख) महाराष्ट्र शासनाने कोषागाराच्या संमतीने दिलेल्या निर्देशांनुसार प्रत्येक आर्थिक वर्षाच्या संदर्भात लेखे तयार करतील.

(२) या परिच्छेदाखाली, महाराष्ट्र शासन जे निर्देश देऊ शकते त्यात खालील निर्देशांचा समावेश असेल,—

(क) खात्यांमध्ये असलेली माहिती आणि खाती ज्या पद्धतीने सादर करावयाचे आहेत ती पध्दत ;

(ख) ज्या पद्धती आणि तत्त्वांनुसार हिशेब तयार करावयाचे आहेत ;

(ग) खात्यांसोबत असलेली कोणतीही अतिरिक्त माहिती ;

(घ) महाराष्ट्र शासन, या परिच्छेदाखाली दिलेले निर्देश बदलू किंवा रद्द करू शकेल.

२०. लेखापरिक्षण

(१) आयुक्त, त्यांनी आर्थिक वर्षासाठी तयार केलेले हिशेब ३१ ऑगस्ट पूर्वी महालेखापरीक्षकांकडे सादर करतील.

(२) महालेखापरीक्षक—

(क) या परिच्छेदाखाली सादर केलेल्या खात्यांचे परीक्षण करतील, तसेच प्रमाणित व अहवाल सादर करतील; आणि

(ख) खाती सादर केल्यानंतर चार महिन्यांच्या आत, प्रमाणित खात्यांची एक प्रत आणि त्यावरील अहवाल राज्य विधानमंडळासमोर ठेवण्यात येईल.

(३) या परिच्छेदांतर्गत सादर केलेल्या खात्यांचे परीक्षण करताना, संबंधित खर्च कायदेशीररीत्या आणि ते नियंत्रित करणाऱ्या प्राधिकरणाच्या अनुषंगाने करण्यात आले असल्याची खात्री पटल्याशिवाय महालेखापरीक्षकांनी खाती प्रमाणित करू नयेत.

२१. संसाधनांच्या वापरासाठी परीक्षण

(१) महाराष्ट्राचे महालेखापरीक्षक, आयुक्तांनी त्यांची कार्ये पार पाडण्यासाठी वापरण्यात आलेली संसाधनांची अर्थव्यवस्था, कार्यक्षमता आणि परिणामकारकता याबाबतीत परीक्षण करतील.

(२) परंतु महालेखापरीक्षकांना आयुक्तांच्या धोरणात्मक उद्दिष्टांच्या गुणवत्तेवर प्रश्नचिन्ह उपस्थित करण्याचा अधिकार नसेल.

(३) या परिच्छेदाखाली परीक्षण करण्यापूर्वी, महालेखापरीक्षक खालील बाबी करतील, -

(क) राज्य विधानमंडळाच्या लोकलेखा समितीचा सल्ला घेणे ; आणि

(ख) परीक्षण करावे की नाही याबाबत समितीचे मत विचारात घेणे.

(४) महालेखापरीक्षक -

(क) वाजवी व्यवहार्य असेल तितक्या लवकर, या परिच्छेदाखाली केलेल्या परीक्षणांच्या निकालांचा अहवाल प्रकाशित करतील; आणि

(ख) अहवालाची प्रत राज्य विधानमंडळासमोर ठेवतील.

२२. सील आणि कागदपत्रांची वैधता

(१) आयुक्तांचा शिक्का असेल.

(२) दस्तऐवज,—

(क) आयुक्तांच्या शिक्क्याखाली तयार करण्यात येईल, किंवा

(ख) आयुक्तांनी किंवा त्यांच्या वतीने स्वाक्षरी केलेले, पुराव्याच्या रूपात प्राप्त करण्यात येईल आणि जोपर्यंत सिद्ध होत नाही, तोपर्यंत अंमलात आणला जाईल किंवा स्वाक्षरी केली जाईल.

अनुसूची – ३

(कलम ३१ द्वारे सादर केल्याप्रमाणे)

सार्वजनिक सेवा मंडळे

१. गणपूर्ती

सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या बैठकीची गणपूर्ती त्यातील सर्व सदस्यांच्या समावेशाने होईल.

२. पहिली बैठक

(१) ज्या तारखेला मंडळाची स्थापना झाली त्याच्या ६० दिवसांपेक्षा जास्त होणार नाही इतक्या कालावधीत सार्वजनिक मंडळे त्यांची बैठक घेतील,

(२) स्थानिक प्राधिकरण मंडळाच्या पहिल्या बैठकीचे अध्यक्ष असेल.

३. अनिवार्य सभा

(१) स्थानिक शासन कायद्यांतर्गत होणाऱ्या प्रत्येक सामान्य निवडणुकीच्या तारखेनंतर ६० दिवसांपेक्षा जास्त होणार नाही इतक्या कालावधीत सार्वजनिक सेवा मंडळ बैठक घेईल.

(२) स्थानिक प्राधिकरण उप-परिच्छेद १ अंतर्गत आयोजित सभेचे अध्यक्षत्व करेल.

४. संदर्भिय अटी

(१) पहिल्या बैठकीत, सार्वजनिक सेवा मंडळ त्याच्या संदर्भाच्या अटी मान्य करेल.

(२) संदर्भाच्या अटींमध्ये खालील अटींचा समावेश असेल, -

(क) या कायद्यात विनिर्दिष्ट न केल्यानुसार नंतरच्या बैठकींमध्ये अवलंबिण्याची प्रक्रिया ;

(ख) त्यानंतरच्या सभांचे प्रस्तावित वेळापत्रक ;

(ग) या कायद्यात निर्दिष्ट केलेली नसल्यास कलम ३० अंतर्गत व्यक्तींना सहभागी होण्यासाठी आमंत्रित करण्याची प्रक्रिया;

(ड.) मंडळ ज्या पद्धतीने आमंत्रित सहभागी आणि त्याच्या इतर भागीदारांना सामील करू इच्छिते त्याच्या संबंधित प्रस्ताव ;

(च) मंडळाच्या मते, क्षेत्राच्या आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक कल्याणाच्या सुधारणेमध्ये स्वारस्य असलेल्या व्यक्तींचा समावेश करण्याचे प्रस्ताव ;

(छ) मंडळाच्या वतीने कोणत्याही उप-समूहाद्वारे वापरल्या जाणाऱ्या कार्यांच्या तपशीलांसह एक किंवा अधिक उप-समूहांच्या स्थापनेचे प्रस्ताव ;

(ज) मंडळाच्या कार्याच्या अभ्यासाशी संबंधित सदस्यांमधील मतभेद सोडवण्याची प्रक्रिया;

(झ) मंडळाच्या कामकाजाशी संबंधित इतर कोणत्याही अटी ज्या सदस्यांना योग्य वाटतील.

(३) सार्वजनिक सेवा मंडळ,—

(क) परिच्छेद ३(१) अंतर्गत आयोजित प्रत्येक बैठकीत त्याच्या संदर्भ अटींचे पुनरावलोकन करेल; आणि

(ख) इतर कोणत्याही बैठकीत त्यांचा आढावा घेईल.

(४) पुनरावलोकनानंतर, सार्वजनिक सेवा मंडळ त्याच्या संदर्भ अटींमध्ये सुधारणा करेल.

५. प्रशासकीय समर्थन

स्थानिक प्राधिकरण सार्वजनिक सेवा मंडळाला प्रशासकीय सहाय्य उपलब्ध करून देईल.

६. उप-गट आणि शिष्टमंडळ

(१) सार्वजनिक सेवा मंडळाचा उप-समूह यामध्ये,—

(क) मंडळाचा किमान एक सदस्य समाविष्ट असेल; आणि

(ख) कोणत्याही आमंत्रित सहभागी किंवा इतर भागीदाराचा समावेश असेल.

(२) उप-समूह, मंडळ त्याच्या संदर्भाच्या अटींमध्ये अधिकृत करेल अशा मंडळाच्या कार्यांचा वापर करू शकेल.

(३) संदर्भाच्या अटी खालील बाबतीत उप-समूहाला अधिकृत करू शकत नाहीत,—

(क) कलम ३० अंतर्गत सहभागी होण्यासाठी व्यक्तींना आमंत्रित करणे;

(ख) मंडळाची स्थानिक उद्दिष्टे निश्चित करणे, पुनरावलोकन करणे किंवा सुधारणे;

(ग) कलम ३६ अंतर्गत कल्याणाचे मूल्यांकन तयार करणे किंवा प्रकाशित करणे;

(घ) कलम ४२ अंतर्गत सल्लामसलत करण्यासाठी किंवा सल्लामसलत करण्याच्या हेतूने मूल्यांकनाचा मसुदा तयार करणे;

(ड.) स्थानिक कल्याण योजना तयार करणे किंवा प्रकाशित करणे;

(च) कलम ४२ अंतर्गत सल्लामसलत करण्यासाठी किंवा सल्लामसलत करण्याच्या उद्देशाने स्थानिक कल्याण योजनेचा मसुदा तयार करणे;

(छ) स्थानिक कल्याण योजनेचे पुनरावलोकन करणे किंवा त्यात सुधारणा करणे किंवा सुधारित स्थानिक कल्याण योजना प्रकाशित करणे;

(ज) कलम ४२ अंतर्गत सल्ला घेण्यासाठी,—

१. मंडळ सहमत असेल की -

२. कलम ४५अंतर्गत दुसऱ्या सार्वजनिक सेवा मंडळामध्ये विलीन होणे, किंवा

३. कलम ४६ अंतर्गत दुसऱ्या मंडळासह सहयोग करणे.

७. सभांमध्ये प्रतिनिधित्व

(१) सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या प्रत्येक सदस्यास बैठकीमध्ये प्रतिनिधित्व देण्यात येईल,—

(क) खालील **तक्त्यामध्ये** त्या सदस्याच्या संबंधात निर्दिष्ट केलेली व्यक्ती, किंवा

(ख) परिच्छेद (अ) मध्ये पदनिर्देशित अशी इतर व्यक्ती. (परंतु स्थानिक प्राधिकरणाचा निवडून आलेला महापौर किंवा कार्यकारी नेता केवळ प्राधिकरणाच्या कार्यकारिणीच्या दुसऱ्या सदस्याला नियुक्त करू शकतो).

(२) "निर्वाचित महापौर" आणि "कार्यकारी नेता" या प्रत्येकाचा भाग २ प्रमाणेच अर्थ आहे.

(३) निमंत्रित सहभागीचे प्रतिनिधित्व, सहभागीद्वारे नियुक्त केलेल्या व्यक्तीद्वारे सार्वजनिक सेवा मंडळाच्या बैठकीत केले जाईल.

(४) सार्वजनिक सेवा मंडळ त्यांच्या इतर भागीदारांपैकी कोणत्याही भागीदारांना मंडळाच्या बैठकीत (किंवा अशा बैठकीच्या कोणत्याही भागाला) उपस्थित राहण्यासाठी आमंत्रित करू शकते.

(५) सार्वजनिक सेवा मंडळाने सभेच्या निमंत्रणात निर्दिष्ट केलेल्या व्यक्तीने अशा इतर सदस्याचे सभेत प्रतिनिधित्व केले पाहिजे.

तक्ता

सदस्य	प्रतिनिधी
स्थानिक प्राधिकरण	प्राधिकरणाचा निर्वाचित महापौर किंवा प्राधिकरणाचा कार्यकारी नेता म्हणून निवडलेला महापौर आणि स्थानिक सरकार आणि निवडणुकांच्या प्राधिकरणाचा नियुक्त करण्यात आलेला मुख्य कार्यकारी.
सार्वजनिक आरोग्य केंद्रे	खालीलपैकी कोणालाही मंडळ पदनिर्देशित करेल,— क. अध्यक्ष ख. मुख्याधिकारी ग. दोन्ही
अग्निशमन आणि बचाव प्राधिकरण	खालीलपैकी कोणालाही मंडळ पदनिर्देशित करेल, - क. अध्यक्ष ख. मुख्याधिकारी ग. दोन्ही
महाराष्ट्रासाठी नैसर्गिक संसाधन संस्था	मुख्य कार्यकारी अधिकारी

उद्दिष्टे आणि कारणे यांचे निवेदन

सध्याची धोरणे आणि निर्णय महाराष्ट्रातील पुढील पिढ्यांचे भविष्य घडविण्यास सक्षम नसल्यामुळे, शाश्वत आणि समृद्ध भविष्य सुनिश्चित करण्यासाठी भावी पिढ्यांवर होणारे परिणाम लक्षात घेऊन जबाबदारीने निर्णय घेतले जातील अशी चौकट तयार करण्याची गरज आहे. युनायटेड किंगडममधील वेल्सने, वेल्स आणि इतर देशांमधील भविष्यातील पिढ्यांसाठी शाश्वत विकास आणि कल्याणासाठी मार्गदर्शन करण्यासाठी वेलबीइंग ऑफ फ्यूचर जनरेशन (वेल्स) कायदा सन २०१५ या वर्षी लागू केला आहे.

दीर्घकालीन विचार, शाश्वत विकास, कल्याणकारी उद्दिष्टे, विविध क्षेत्रे, संस्थांमधील सहकार्य आणि लोकसहभाग यावर भर देऊन भावी पिढ्यांसाठी उपाययोजना करणे आवश्यक आहे. समृद्ध महाराष्ट्र, सुदृढ महाराष्ट्र, सामाजिक सौहार्दपूर्ण महाराष्ट्र, सांस्कृतिक आणि मराठी भाषा संपन्न महाराष्ट्र, भावी पिढ्यांसाठी समानतेचा महाराष्ट्र अशी आपली ओळख जपण्याची गरज आहे.

त्यामुळे महाराष्ट्राच्या भावी पिढीचा आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक क्षेत्रात शाश्वत विकास साधण्यासाठी, भविष्यातील आव्हानांचा विचार करून पुरेशा संधी उपलब्ध करून देण्यासाठी, सामाजिक समतेला चालना देण्यासाठी, ढासळत चाललेली सामाजिक समरसता वाढवण्यासाठी आणि महाराष्ट्राची संस्कृती, परंपरा जोपासण्यासाठी, महाराष्ट्राच्या भविष्यातील पिढीचा आर्थिक, सामाजिक, पर्यावरणीय आणि सांस्कृतिक क्षेत्रात शाश्वत विकास व्हावा आणि एक वेगळी ओळख वाढवून वारसा टिकून राहण्यासाठी आणि पुढे नेण्यासाठी उपाययोजना करणे आवश्यक आहे.

वर नमूद केलेली उद्दिष्टे साध्य करणे हा या विधेयकाचा हेतू आहे.

विधान भवन,
मुंबई,
दिनांक ४ जून, २०२५.

सत्यजीत तांबे,
प्रभारी सदस्य.

विधान भवन,
मुंबई,
दिनांक १८ जुलै, २०२५.

डॉ. विलास आठवले,
सचिव-३,
महाराष्ट्र विधानपरिषद.

ON BEHALF OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, PRINTED AND PUBLISHED BY DIRECTOR, RUPENDRA DINESH MORE, PRINTED AT GOVERNMENT CENTRAL PRESS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004 AND PUBLISHED AT DIRECTORATE OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATIONS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004. EDITOR : DIRECTOR, RUPENDRA DINESH MORE.